

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра іспанської і новогрецької філології та перекладу

Кваліфікаційна робота магістра з лінгвістики
на тему:

**«ІСПАНСЬКІ БІОЛОГІЧНІ ТЕРМІНИ В АСПЕКТІ ПЕРЕКЛАДУ
УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ: СТРУКТУРНО-ЗМІСТОВИЙ АНАЛІЗ»**

Допущено до захисту
«__» _____ року

Студентки групи МЗмлі 01-23
факультету романської філології і
перекладу
освітньо-професійної програми _
Сучасні лінгвістичні і перекладознавчі
студії та міжкультурна комунікація
(іспанська мова і друга іноземна мова)
за спеціальністю 035 Філологія

Руденко Аліна Валеріївна
(ПІБ студента)

Завідувач кафедри

_____ Залеснова О.В.
(підпис) (ПІБ)

Науковий керівник:

Доктор філологічних наук, професор
Данилич Валентина Стефанівна
(науковий ступінь, вчене звання, ПІБ)

Національна шкала _____

Кількість балів _____

Оцінка ЄКТС _____

Київ – 2024

MINISTERIO DE EDUCACIÓN Y CIENCIA DE UCRANIA

UNIVERSIDAD NACIONAL LINGÜÍSTICA DE KYIV

Departamento de Filología Hispánica, Neogriega y Traducción

TRABAJO FINAL DE MÁSTER

sobre el tema:

**«TÉRMINOS BIOLÓGICOS ESPAÑOLES EN EL ASPECTO DE LA
TRADUCCIÓN AL UCRANIANO: UN ANÁLISIS ESTRUCTURAL Y
SEMÁNTICO»**

Del estudiante de grupo MZmli01-23
de la facultad de filología romana y la
traducción

área de formación profesional

Filología (Lengua y Literatura (español))

Rudenko Alina Valeriivna

*Jefe de departamento de
Filología hispánica y francesa*

_____ Zalesnova O.V.
(firma) (nombre, apellido)

Tutora académica:

Doctora en Filología, Profesora

Danylych Valentyna Stefanivna

(grado, título universitario, nombre, apellido)

Escala nacional _____

Calificación final _____

Evaluación ECTS _____

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ ТЕРМІНОЛОГІЧНОЇ НОМІНАЦІЇ СФЕРИ ПРИРОДНИЧИХ НАУК	8
1.1. Зміст поняття «біологічний термін» крізь призму лексикології	8
1.2. Класифікація біологічних термінів іспанської мови за структурно- змістовими характеристиками	18
Висновки до розділу 1	27
РОЗДІЛ 2. СТРУКТУРНО-ЗМІСТОВА АНАЛІТИКА ІСПАНСЬКО- УКРАЇНСЬКОГО ПЕРЕКЛАДУ	29
2.1. Парадигма типології перекладів	29
2.2. Дефініція еквівалентності в перекладознавстві	34
2.3. Трансформації як спосіб досягнення еквівалентності перекладу	40
Висновки до розділу 2	46
РОЗДІЛ 3. ПРОБЛЕМАТИКА СПЕЦИФІКИ ПЕРЕКЛАДУ БІОЛОГІЧНИХ ТЕРМІНІВ З ІСПАНСЬКОЇ МОВИ УКРАЇНСЬКОЮ	49
3.1. Моделі перекладу біологічних термінів	49
3.2. Специфіка фонетичного та граматичного аспектів перекладу біологічних термінів	61
3.3. Лексичний апарат перекладу	69
3.4. Прагматичний аспект перекладу біологічних термінів з сучасної іспанської мови українською	74
Висновки до розділу 3	77
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ	79
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	82
ДОВІДКОВА ЛІТЕРАТУРА	85
RESUMEN	87

СПИСОК СКОРОЧЕНЬ

МО – мова оригіналу

МП – мова перекладу

ТО – текст оригіналу

ТП – текст перекладу

ВСТУП

Магістерське дослідження присвячене вивченню специфіки структурно-змістового аналізу біологічної термінології в іспанській мові в аспекті перекладу українською. Розглядаються загальні та специфічні особливості зазначеного процесу в аспектах лексичних, синтаксичних та граматичних засобів вираження змісту.

Актуальність магістерського дослідження вбачається у невирішеності проблеми вдосконалення процесів перекладу біологічної термінології з іспанської мови українською у лінгвістичному полі іспанської мови. Значущість досліджень такого плану спричинена, також, тим що вони превалюють за межі суто граматичних. Натомість, синергізують лексичний, словотвірний, фонетичний мовні рівні.

Специфіка структурно-змістового аналізу біологічної термінології в іспанській мові в аспекті перекладу українською є вагомим вектором досліджень, особливо у контексті матеріалів окремих мов. Окремо та в поєднанні з низкою інших проблем лінгвістичного характеру різні аспекти питання аналізуються у публікаціях та наукових напрацюваннях А. Олійник [14], Ю. Сазонова [15], А. Brown, Y. Paz, E. Brown [26], Fernández-Ordóñez [33], A. Hurtado Albir [40] та інших вчених.

Мета роботи – дослідити проблематику специфіки перекладу біологічних термінів з іспанської мови українською.

Під час написання роботи окреслилися такі **завдання**:

- дослідити теоретичні засади вивчення термінологічної номінації сфери природничих наук;
- реалізувати структурно-змістову аналітику іспансько-українського перекладу;
- виокремити особливості практичного перекладу біологічних термінів з іспанської мови українською в аспектах фонетичного та граматичного перекладу біологічних термінів, лексичного апарату.

Об'єктом даного дослідження є специфіка перекладу біологічних термінів з іспанської мови українською.

Предметом магістерського дослідження є різнопланові мовні засоби, що характеризують термінологічні дефініції з галузі біологічних наук в іспанській мові.

У ході роботи над магістерським дослідженням застосовувалися ряд методів дослідження, зокрема, метод перекладацького аналізу тексту, описовий метод, метод зіставного та порівняльного аналізу.

Основним матеріалом магістерського дослідження є тлумачні словники та науково-практичні напрацювання з досліджуваних питань.

Наукова новизна магістерського дослідження вбачається у аналітиці окремих концептів практичної лінгвістики та функціональної граматики.

Поглиблено поняття еквівалентності в перекладознавстві та трансформації як способу досягнення еквівалентності перекладу. Удосконалено підходи до фонетичного та граматичного аспектів перекладу біологічних термінів, а також лексичного апарату.

Отримані в роботі результати є певним внеском до перекладознавства, зіставного мовознавства, лексикології, теоретичної граматики іспанської мови.

Практична цінність роботи полягає у можливості використання матеріалів дослідження у практиці перекладу з іспанської мови.

Публікації: Руденко А.В. (2024) Іспанські біологічні терміни в аспекті перекладу українською мовою: структурно-змістовий аналіз. Ad orbem per linguas до світу через мови. Матеріали Міжнародної студентської науково-практичної конференції «Семіотика української незламності: мова – освіта - дискурс», 16-17 травня 2024 року. Київ: Видавничий центр КНЛУ, 276-278.

Робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаної літератури.

У вступі обґрунтовується актуальність досліджуваної проблематики, ступінь її розробленості, детермінуються завдання та мета, предмет і об'єкт,

методологія дослідження, обґрунтовується теоретична та практична значимість даної роботи.

У першому розділі розглядаються загальні проблеми, пов'язані з теоретичними засадами вивчення термінологічної номінації сфери природничих наук.

У другому розділі аналізуються особливості структурно-змістову аналітику іспансько-українського перекладу.

У третьому розділі досліджуються особливості практичного перекладу біологічних термінів з іспанської мови українською в аспектах фонетичного та граматичного перекладу біологічних термінів, лексичного апарату.

У висновках описані результати дослідження, намічені перспективи подальшої роботи у досліджуваній галузі.

Обсяг роботи – 89 сторінок. Використані джерела – 52 позицій, довідкова література – 12.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ ТЕРМІНОЛОГІЧНОЇ НОМІНАЦІЇ СФЕРИ ПРИРОДНИЧИХ НАУК

1.1. Зміст поняття «біологічний термін» крізь призму лексикології

Розвиток мови, значною мірою, визначається характером поступу її словотвірної системи, утворенням нових словотвірних моделей слів, трансформацією застарілих лексичних формацій. Проблематика мовознавчих досліджень складена, насамперед, аналітичним обґрунтуванням тенденцій розвитку словотвірних процесів. Дослідження векторності та специфіки еволюції термінології вбачається першочерговим завданням науково-лексичного дискурсу.

Аналітика біологічної термінології, як компоненти загальнолексичної формації, вимагає ґрунтовної аналітики не лише у лексико-семантичному, а й у словотвірному концепті для з'ясування специфічних ознак, структурних особливостей, а також загальних механізмів формування новітньої термінології.

Процес словотворення термінологічної лексики як невід'ємної частини мовної системи складав суттєвий науковий інтерес у межах дослідницьких пошуків низки вчених (S. Holmes [39], L. Torrego [51], J. Martínez [45] та багато інших).

Термінологічна лексика позиціонується структурною компонентою загального словникового складу мови. У зв'язку з цим, на ній залишає відбиток впливу законів мови та формації лексики, зокрема – словотвірних. Для нових об'єктів номінації залучаються лексичні ресурси національної мови, наявні у мові способи словотворення, потенціал іншомовної лексики.

Аналізуючи деривацію термінології, дослідники акцентують особливу увагу на її певних специфічних особливостях. Переважна більшість лексичних одиниць надзвичайно стрімко починає позиціонуватись у концепті загальноновживаної, потрапляючи до словників загальної мовної формації [13].

Проте сама дефініція термінів формується, безпосередньо, у галузевому середовищі й уживається в суто термінологічній функції лише в науковій мові, що знаходить практичне вираження у професійному спілкуванні та спеціалізованій літературі.

Окрім того, варто зауважити, що словотвірний акт формування спеціального найменування вбачається дещо складнішим, у порівнянні з аналогічним процесом для загальноживаного слова. Важливим індикатором термінологічного словотворення позиціонується також те, що цей процес завжди характеризується свідомістю, а не стихійністю.

Така теза активно підтримується ученими, котрі доречно зауважують, що однією з суттєвих специфічних особливостей процесу формації спеціальної термінології є те, що остання вбачається максимально піддатливою свідомому втручання носіїв мови у процес її творення, являючи собою найбільш керовану групу лексики.

Пріоритетною ознакою словотворення галузевої термінологічної лексики позиціонується факт ширшого функціоналу словотворчих морфем у термінології, ніж у загальнолітературній мові [5]. Так як приведені морфеми мають спрямування, здебільшого, на вираження певних значень у певних терміносистемах, то у системі термінології вони реалізують активну класифікаційну функцію.

Додатковою особливістю сучасного процесу термінотворення вбачається те, що у сучасній термінології невпинно розширюється система інтернаціональної термінології, сформованої, у тому числі, за посередництвом терміноелементів класичних мовних формацій [49].

Феномен відносної семантичної однозначності цих терміноелементів дає змогу, здебільшого, уникати полісемії. Окрім того, у концептуальних спеціалізованих термінологічних системах відбувається активне поширення так званих гібридних термінів, котрі синергізують у власній компонентності інтернаціональні елементи із морфемами мови носія [12].

Процес формування терміну реалізовується, здебільшого, за тією ж концептуальною принциповістю, що і загальноживаних слів. Водночас, межі функціоналу словотвірних морфем у термінології позиціонуються значно ширшими, оскільки виконують активну функцію класифікації.

У процесі творення термінів часто використовуються інтернаціональні елементи. Із огляду на те, що феномен термінів, за великим рахунком, являє собою штучні лексико-семантичні утворення, процес їхнього безпосереднього словотворення ідентифікується як завжди контрольований та продуманий, а отже його смислова сутність має відтворювати такий обсяг інформації, що дасть змогу розкрити змістове навантаження поняття [49].

Зважаючи на те, що саме дефініція термінологічної лексики утвердилась у міждисциплінарному концепті, як головне джерело розширення та поповнення лексичного складу будь-якої високорозвиненої мовної формації, існує першочергова необхідність ідентифікації тих словотвірних моделей та словотвірних формантів загальноживаної мови, котрі максимально продуктивно використовуються в термінологічній системі [6]. На продовження, інтерес становить, також, характер окресленої взаємодії.

У концепті позиціонування актуальності вивчення кількісної та якісної лексичної динаміки та міграційних властивостей термінологічної лексики, одними із першочергових пріоритетів сучасної лексикології, інтенсифікує інтерес вчених до явища семантичної деривації, котра являє собою визнаний продуктивний спосіб оновлення лексичної компонентності мовної формації. Дослідження семантичної структури слова та сутності смислових зрушень, на сьогодні, асимілюються із питанням оптимізації лексики та мовної еволюції, зберігаючи актуальність також у контексті структурування словникового складу мови й лексикографічної діяльності [4].

Серед актуальних векторів проблематики формації термінології вбачається перспективним використання потенціалу стрімкого розвитку комп'ютерних технологій задля формування акумулятивних утворень термінологічних даних [7].

На сьогодні особливу популярність здобуває синергічне поєднання галузевих словників у цифровому форматі, що поєднують функціонал тлумачних довідників, перекладних ідеографічних та навчальних словників, котрі гарантують максимально швидкий доступ до необхідної інформації.

Одним із пріоритетних завдань сучасної лексикології вбачається пошук оптимальної комбінації лексикографічних параметрів, котрі могли б забезпечити оптимальну асиміляцію низки типів словників у єдиній формації. Реалізація окресленого процесу не вбачається можливою без реалізації ефективних процесів уніфікації та стандартизації термінологічного лексичного фонду, дослідження лінгвістичних «вузьких місць» у аспекті термінології, ідентифікації особливостей терміно-продукування у кожній конкретній сфері знання [8]. У сукупності, окреслене зумовлює потребу у поглибленій аналітиці та розробці оптимізаційних заходів щодо перспективного вдосконалення методологічних аспектів формування термінології.

Біологічна термінологія являє собою вагомий пласт словникової формації будь-якої сучасної мовної системи, і у даному концепті іспанська мова не є виключенням. В аспекті походження, біологічна термінологія відноситься до одного із традиційних шарів термінологічного фонду мови, а отже вимагає активної уваги сучасних мовознавців [11].

Специфіка взаємодії вузькобіологічної та загальноживаної лексики аналізувалась вченими, переважно у векторності характеру процесу термінізації лексичних одиниць у концепті біологічної терміносистеми [52]. Проте, необхідною для дослідження вбачається, також, реалізація вивчення процесів постійної міграції біологічних термінів, як у концепті детермінізації (загальномовного лексикону), так і транстермінізації (міжгалузевої міграції термінів) [21].

Очевидно, що інтеграція наукового знання відображається у специфіці формації термінологічного фонду та на лексичній системі мовної формації загалом.

У процесі аналітики проблематики формації термінології різних галузей, науковцям вдалося з'ясувати, що з метою номінації наукових поняттєвих категорій використовуються не тільки одиниці загальномовної системи, але й готові термінологічні дефініції.

Виділення в певній терміносистемі сукупності термінів, що сформувались на основі трансформації сутності існуючих термінів інших терміносистем, зумовлює необхідність відповідного найменування. Проте, варто зацентувати на існуючій проблематиці відсутності єдиної уніфікованої назви окресленого явища.

Феномен міграції терміну із однієї терміносистеми до іншої отримав назву транстермінологізації, ретермінологізації, вторинної термінологізації, трансспеціалізації тощо (А. Hurtado Albir [40], G. Hermoso, S. Alfaro [37]). Максимального поширення набула практика узагальнення термінологізації та транстермінологізації у концептуальному понятті семантичного зрушення.

Явище транстермінології відноситься до сфери міжгалузевої термінології і позиціонується розміжною ланкою між окремими термінологічними пластами, фактором комплексності, системності та динамічності у сфері термінології. Їх необхідно диференціювати із загальнонауковою термінологією, адже формування транстерміну є безпосереднім результатом поступу міжсистемної полісемії на основі цільної семантики терміну.

У межах окресленого концепту відбувається розшарування його дефініції у результаті розрізнення поняттєвих категорій, або ж нашарування новітніх лексико-семантичних варіацій через часткове ототожнення понять за суміжністю чи подібністю [20].

У той же час, семантика метатермінології не володіє ознаками динаміки від однієї терміносистеми до іншої. Загалом, виокремлюють два основні типи транстермінологізації – функціональна та семантична.

Функціональна транстермінологізація ідентифікується як динамічний перехід терміну із однієї сфери до іншої без суттєвої трансформації значення. При цьому, один термін може репрезентувати принципово різні аспекти свого

сутнісного значення у концепті біологічної та деякої іншої терміносистеми, реалізуючись у системі термінів різних наук.

Як переконують вчені [10], термінологічна система являє собою комплексну систему знаків-термінів певної сфери знання. Варто зауважити, що одні терміносистеми характеризуються певною віддаленістю, зокрема, лінгвістична і математична, у той час, як інші – навпаки, настільки близькі, що утворюють суміжні «нашарування».

Прикладом такої близькості можуть слугувати біологічна, фармакологічна та медична терміносистеми, котрі активно послуговуються низкою спільних термінів.

Варто зауважити, що для деякої частини термінологічної формації часто досить важко із впевненістю ідентифікувати рівень потенційної ймовірності міжгалузевого переходу, адже зберігається можливість одночасного запозичення терміну двома терміносистемами із іншомовної формації. У зв'язку з цим, імплементовані з іншомовного середовища терміни позиціонуються більш активними у концепті міжсистемного проникнення [14].

Вчені [18] з цього приводу наголошують, що кожна мова володіє власним міжнародним лексичним фондом, без якого не може обійтися, адже замінити їх повністю національними аналогами часто не вдається. Мова йде, здебільшого, про слова, що володіють статусом міжгалузевої термінології.

Феномен семантичної транстермінологізації вбачається в активному переході терміну із однієї науково-практичної сфери до іншої, що супроводжується суттєвим семантичним переосмисленням. При цьому, передумовами ефективного семантичного розвитку лексичних одиниць вбачаються логічні та психологічні факторні впливи, що знаходять виявлення у специфіці асоціативного мислення, своєрідності ментального характеру етносу, впливі мислення, мовотворчості, індивідуально-авторського світосприймання [15].

Окрім того, значущими позиціонуються фактори соціально-історичного характеру, у тому числі, інтенсифікація актуальності певних суспільних реалій

та поняттєвих категорій у окремі періоди соціального поступу, із належною реалізацією у тематичних формаціях лексики.

Процес транстермінологізації у системі біологічної термінології позиціонується актуальним, таким, що надає останній системності й динамічності. У ході реалізації окресленого процесу біологічна терміносистема може виступати у ролі реципієнта або донора. Типологія транстермінологізації поєднує функціональну та семантичну варіативності. Зазвичай, номінації, утворені у результаті процесу транстермінологізації, являють собою лексико-семантичні варіантами.

Систематизація поняттєвого апарату та термінології біологічних наук формує базові передумови для активної популяризації знань із біології у міждисциплінарному контексті. Імплементация до біології окремих постулатів та ідей інших наукових галузей значно розширило її методологічний арсенал, що, безумовно, сприяло стрімкому поступу класичних біологічних дисциплін, із дотичним формуванням нових наукових відгалужень комплексного характеру (біофізики, космічної біології, генної інженерії) та відповідної термінології, котра не знайшли відображення у попередніх лексикографічних системних формаціях [17].

Біологія являє собою, першочергово, комплексне наукове поле, предметом вивчення якого є жива природа в усіх проявах життя. Сама дефініція терміну була запропонована у 1802 Р. Ж. Ламарком і Г. Тревіранусом, хоча згадки про неї зустрічаються й раніше – у роботах Т. Роозе (1797 р.) та К. Бурдаха (1800 р.) [12].

За об'єктністю наукових інтересів у системі біологічного знання диференціюють ботаніку, зоологію, анатомію, які вважаються найбільш загальними, комплексними біологічними дисциплінами, котрі володіють великою кількістю розділів, що інколи навіть диференціюють як самостійні дисципліни. Очевидно, що біологія володіє власною термінологією та номенклатурою – сукупністю наукових дефініцій та найменувань.

Історія формування біологічного термінологічного апарату сягає корінням у період античності, Стародавню Грецію, де Аристотелю (384-322 рр. до н.е.) вдалося створити максимально чітку та послідовну наукову систему, котра опиралася на колосальний емпіричний матеріал суспільно-природничих дисциплін.

В аспекті біології Аристотелем було сформоване вчення, в основі якого знаходилися спостереження за доцільністю будови живих організмів у функціональному концепті. В окресленому напрямі формувалась і відповідна термінологія.

Усі наведені та подальші основоположні тенденції розвитку біологічної термінології знайшли своє послідовне втілення у роботах видатного шведського науковця К. Ліннея (1707-1778 рр.) – основоположника наукової біологічної систематики. Цей учений запровадив у наукове середовище точну й конкретну біологічну термінологію, яка раніше характеризувалась розпливчастістю і сплутаністю. Сучасні біологічні номенклатури беруть початок саме у класичних наукових працях К. Ліннея.

Професійний дискурс та межі функціонування у ньому відповідної термінології вбачається пріоритетним аспектом дослідження термінолексики, що дозволило ідентифікувати низку специфічних особливостей різних типів слів, які відносяться до окремих термінологічних одиниць та галузевої лексики.

Загальновідомо, що кожен термін наділений певним власним функціоналом. Проте, варто зауважити, що проблема ідентифікації функцій терміну та їх кількісних характеристик залишається невирішеною і на сьогодні.

До базових функцій терміну відноситься комунікативна, яка забезпечує процес передавання реципієнту спеціальних знань та змістової інформації, із обов'язковим налагодженням зворотного зв'язку. Комунікативна функція максимально успішно реалізовується за посередництвом наукових та навчальних видань. Часто її йменують інформативною, за умови існування ефективного зворотного зв'язку, що вбачається обов'язковою передумовою [25].

Із комунікативною безпосередньо злучена прагматична функція, яка відповідає за делегування ідей та намірів, які продуцент застосовує у процесі мовлення, переконливо впливаючи на реципієнта у певному контексті. Варто зауважити, що у дефініції терміну функційно-стилістичний аспект позиціонується слабо вираженим, а отже термінологічна формація може володіти функцією свідомого дезінформування. Таким чином, у процесі дискусії проявляється прагматичний функціонал термінологічної лексики.

Водночас, когнітивний функціонал проявляється у вербалізації тривалого пізнавального процесу. Йому відводиться роль характеристики терміну через процес усвідомлення сутності специфіки об'єктивної дійсності, вербалізації спеціального концепту, який вбачається не лише інтелектуальним об'єктом, а й індикатором чуттєвого пізнання.

Евристична функція термінологічної формації виражається у безпосередній ролі в реалізації процесів пізнання та встановлення істини. Терміни, що реалізують дану функцію, визначають поняття, котрі перебувають на концептуальному рівні формування.

Необхідно зазначити, що існують, також, низка вузьких функцій, виконуваних термінами у додатковому форматі. Зокрема, навчальна функція вбачається однією з компонентних етапів реалізації комунікативної функції. Диференціація закладена у самих концептах застосовуваних термінів у навчальній та науковій комунікації. Вагомою функцією вбачається передавання спеціального знання в часовому аспекті.

Необхідно звернути увагу на номінативний функціонал дефініції терміну. Приведена функція володіє тісним зв'язком із сигніфікативною функцією, що досліджує різновиди мовних знакових формацій, методи їх позначення, відповідність знаків до типів об'єктів. Номінативною та знаковою функціями володіє кожен термін, але процес їх практичної реалізації суттєво диференціюється. При цьому, втілюючи дану функцію, термін якнайповніше виражає зміст поняттєвої категорії.

Номінація поняттєвої формації позиціонується базовою функціональною метою термінологічної одиниці. Методом реалізації конкретизованої ідентифікації, при цьому, вбачається загальноживана одиниця, котра існує у формі простого знаку, у той час, як термін виступає засобом логічного визначення.

Концепт однозначності терміну в межах уживаної термінологічної системи, також вбачається значимою функцією у лексичній системі. Окреслена функція являє собою компоненту системи забезпечення ідентичного усвідомлення носіями мови позначуваного ним спеціального поняття.

Сигніфікативна (семасіологічна) функція являє собою можливість відображати змістову сутність щодо певного класу предметів та їх відмінних специфічних рис. Наведена функція є однією із пріоритетних функцій термінологічної формації, оскільки саме їй належить здатність виокремлювати дефініцію терміну із звичайного словникового об'єму.

Підсумовуючи зазначене, варто зауважити, що функціональне навантаження термінологічних дефініцій забезпечує ефективність пізнання сутності об'єктів та явищ, а також належну аналітику та акумуляцію знання у певній науковій галузі.

У сфері спеціалізованої біологічної термінології функціонують особливі лексеми, що були утворені через вторинну номінацію на базисі предметних перенесень, адже саме у процесі пізнання оточуючого середовища індивід здобуває навички розрізнення та зіставлення предметів, реалізації узагальнення, вираження результативності поняттєвої трансформації за посередництвом нових слів.

Біологічна термінологія характеризується активним поповненням шляхом метафоризації предметної лексики. При цьому, біологічну предметну метафору необхідно позиціонувати як семантичний процес, за якого форми мовної одиниці чи категорії переносять із об'єкта позначення на біологічний прототип шляхом асоціативної трансформації за зовнішньо-функціональною ідентичністю [26].

Швидкий розвиток біологічної сфери знання за останні десятиліття характеризується активною функціональною міждисциплінарною взаємодією з іншими науками, зокрема, із медициною, хімією, екологією, інформатикою, соціологією. Інтегрованість зусиль дослідників інтенсифікувала розвиток низки комплексних наук, зокрема, біомедицини та біоекології, біохімії, біоетики, біоінформатики та біокібернетики, біосоціології. Кожну із цих наук у концепті термінологічної формації варто досліджувати як окремий науковий напрям біологічного знання, що спроможний надати суттєвого поштовху розвитку новітніх технологій.

1.2. Класифікація біологічних термінів іспанської мови за структурно-змістовими характеристиками

Термінологічні формації позиціонуються необхідними компонентами професійної галузі та активно використовуються у практиці професійної комунікації, популяризуються у наукових текстах, акумулюються у словниках. Певна частина системи галузевих термінологічних одиниць знаходить застосування виключно в одній науковій сфері, а решта позиціонуються успішним лексичним інструментом у міждисциплінарній концепції. Таким чином, в аспекті спеціалізації дефініції термінології, вона розділяє феномен терміну на концепти міжгалузевих, загальнонаукових та вузькогалузевих термінів.

Необхідно зауважити, що до загальнонаукових термінологічних одиниць відносяться ті, що активно використовуються у багатьох галузевих термінологічних системах. У той же час, вузькогалузеві реалізують свій функціонал лише у певній визначеній галузі, а міжгалузеві терміни формуються у концепті використання у декількох віддалених чи споріднених сферах.

У концепті структурно-словотвірних параметрів термінологічної формації виокремлюють термінологічні формації у вигляді складних слів, похідну

лексику, терміни-абревіатури, терміни-словосполучення. Окрім того, вченими-лінгвістами виокремлено термінологічні формації, утворені як спеціальні дефініції, та лексичні означення, імplementовані до галузевої термінологічної лексики із загальнолітературної мовної формації.

В аспекті специфіки структури, науковцями відзначається факт співіснування однокомпонентних, дво- та багатокомпонентних термінів. При цьому, однокомпонентні та багатокомпонентні терміни характеризуються принципово різними структурними ознаками. Однокомпонентні термінологічні формації можуть бути утворені шляхом прямої імplementації зовнішнього формату в концепті інтернаціонального значення.

Окрім того, варіативними шляхами їх формації є пряме запозичення внутрішнього формату при різній зовнішній формі, утворення через описовий переклад без збереження іншомовної мотивації, формація через використання інтернаціонального слова для нового значення, або через пряме неінтернаціональне запозичення зовнішньої форми, без урахування інтернаціональної внутрішньої форми. Окремо варто виділити утворення шляхом гібридизації терміну шляхом синергії власне мовного елемента та інтернаціонального елемента.

У науково-лексичній концепції вченими виділено певні графічні види однокомпонентної термінології, зокрема, до них відносяться такі варіації:

- іншомовні елементи із повним збереженням орфографії оригіналу;
- елементи без збереження оригінального написання;
- елементи із частковим збереженням орфографії оригіналу;
- елементи зі штучною реконструкцією оригінальної форми;
- запозичені терміни через деякі треті мови тощо.

Багатокомпонентні термінологічні формації диференціюються, першочергово, відносно існування визначеної інтернаціонального формату та інтернаціональних коренів [48]. Необхідно зауважити, що інтернаціональність багатокомпонентних термінів внутрішньої форми знаходить вираження у

існуванні спільних складових, які можуть як власне належати національній мовній формації, так і бути інтернаціональними.

Зазвичай, багатокomпонентні терміни розрізняються за категоріями, залежно від рівня їх інтернаціональності. До них відносять:

- терміни, сформовані на основі буквального перекладу інтернаціонального словосполучення, з повним збереженням інтернаціональних коренів;
- терміни, що утворені шляхом описового перекладу інтернаціональної версії зі зміною внутрішньої форми, але фрагментарним збереженням інтернаціонального походження;
- терміни без збереження інтернаціональних коренів.

Диференціація термінів у сфері біологічного знання у лексичному, словотвірному та графічному контексті переконливо засвідчує, що у досліджуваній сфері лексики, так само, як у мовній системі у цілому, активно та на постійній основі відбуваються оптимізаційні процеси [27].

При цьому, простіші та коротші за структурною ознакою терміни вбачаються більш зручними для практичного користування, водночас, можливостей комбінування морфем чи літер часто виявляється недостатньо для найменування величезної кількості фахових понять. Більш короткі терміни, окрім того, рідко задовольняють очікуваний функціонал із погляду точності, адже досить складно відобразити зміст комплексної дефініції через дві-три ознаки.

Водночас, довгі терміни репрезентують дещо ширші потенційні можливості для ефективного вираження значної кількості складних фахових понять, використовуючи мовний інструментарій відповідно до закону економії мовленнєвих зусиль.

У процесі формування та розвитку термінологічних формацій шляхом свідомої чи несвідомої селекції, у тому числі – у результаті конкурування між термінологічними формаціями, перевага, здебільшого, надається не найкоротшим і не найдовшим термінам, а варіативному рішенню значення

довжини в межах 20–50% від максимально можливого [47]. У той же час, одиниці меншої довжини функціонують у мові для створення максимально значущих і використовуваних у практиці термінів, а більшої – термінологічних формацій для вираження рідковживаних понять, які характеризуються особливою складністю.

На сьогодні спостерігається неухильне кількісне зростання та міждисциплінарна популяризація багатоконпонентних термінів в мовному середовищі науки, що, передусім, зумовлене необхідністю репрезентації інноваційних відкриттів, їх практичної імплементації у різні галузі використання лексичного апарату.

Багатоконпонентні терміни характеризуються властивістю ідентифікації різнофакторних специфічних особливостей об'єкту на рівні видової чи підвидової номінації, при цьому уникаючи допоміжного описового визначення.

Пропорційно збільшенню кількості компонентів у складі багатоконпонентних термінів зростає кількісний показник структурних моделей. Вочевидь, саме по собі кількісне примноження компонентності термінів зумовлює мінімізацію їх кількості у науковому лексичному полі. Необхідно зауважити, що зростання довжини багатоконпонентних термінів віддзеркалює бажання точності вираження поняття у науковому дискурсі, адже із збільшенням кількості компонентів у терміні ступінь його багатозначності знижується.

Максимізація довжини багатоконпонентних термінів зумовлює виникнення певних незручностей у їх практичному вживанні, що доволі часто призводить до формування абревіатур в термінологічному мовленні. Їх функціонал у структурі галузевого наукового тексту визначається лаконічною, кодованою формою вираження актуальних термінологічних понять, суттєвим скороченням довжини термінологічного словосполучення.

Варто зауважити, що тип терміну може ідентифікуватись його безпосереднім функціональним навантаженням. Так, за власним функціональним навантаженням термінологічна формація може виступати у ролі:

– похідної – за посередництвом якої заголовкові дефініції певної термінологічної системи позиціонуються у ролі означення і використовуються з метою означення інших термінів;

– початкової – котра у власній дефініції не характеризується жодним скороченням узагальненого терміну термінологічної системи, але дефініції застосовуються в означеннях інших термінів;

– кінцевої – при якій заголовкові дефініції терміносистеми перебувають в означеній ролі, водночас, не задіяні в означеннях інших термінологічних одиниць.

Класифікація термінологічних одиниць в іспанській мові на сьогодні характеризується невпорядкованим станом, адже різноманітні концептуальні підходи до групування термінологічних формацій досі не склалися в єдину розгалужену типологію, що значно ускладнює, процес дослідження термінологічних одиниць [28].

Чимало дослідників застосовують різнопланову термінологію для класифікації термінологічних одиниць, що часто несе зворотній ефект, посилюючи невпорядкованість та ускладнюючи вирішення даної проблематики. Класифікація вбачається актуальною та необхідною мірою для ефективної систематизації та упорядкування термінологічної лексики у сфері сучасного біологічного знання в лексиці іспанської мови. А отже, у пріоритеті наукових пошуків в досліджуваному концепті повинні перебувати виокремлення та згрупування термінів за типами з урахуванням різних підходів та принципів.

Кожен термін, який з'являється у мові, є мотивованим, що зазначає співвіднесеність нового терміну за фонетичною або морфологічною формами з іншими термінами. Існує кілька способів творення іспанських біологічних термінів:

1. Деякі терміни можуть бути утворені шляхом поєднання латинських коренів з іспанськими суфіксами чи префіксами. Наприклад, створення терміну “*biología*”.

2. Інші терміни можуть походити від іспанських слів або фраз, які використовуються в повсякденному житті і мають біологічне значення. Наприклад, “*citoplasma*”.

3. Деякі терміни можуть бути запозичені з інших мов, які також використовуються у біології. Наприклад, слово “*genética*” походить від англійського та латинського коренів та означає вивчення наслідуваності та генетичних властивостей.

Ці способи допомагають утворювати нові терміни, що відображають широкий спектр біологічних понять та явищ.

Розглядаючи усі способи творення нових термінів та особливості їх перекладу українською мовою на прикладах іспаномовних термінів, необхідно зазначити, що найпоширенішим способом творення нових термінів на позначення нових понять та явищ в іспанській лексичній системі вважається *морфологічний* спосіб, коли за допомогою традиційних грецьких і латинських афіксів утворюються терміни-неологізми [46].

Для відтворення термінів, створених таким способом, необхідно визначити дериваційну модель нового терміну, виділити запозичений афікс, відтворити його значення мовою перекладу, а потім перекласти весь термін, наприклад, спостерігаємо:

“*miniecoparque*” (*mini*+ *ecología* +*parque*), “*fitodepuración*” (*fito* + *depuración*).

Морфологічний спосіб творення термінів є одним з найпродуктивніших, що об’єднує афіксацію (префіксацію та суфіксацію) або словоскладання, яке у більшості своїй представлено телескопією [13].

Коли загально відомі слова або терміни використовуються для того, щоб утворити нове терміносполучення, такий спосіб творення термінів називається *синтаксичним*. Серед нових термінів можемо визначити і терміни-неологізми, які були створенні за допомогою семантичного способу на основі метафоризації або метонімізації загального лексичного значення слова, з’являється нове

спеціальне значення. Конкретний приклад синтаксичного творення біологічних іспанських термінів може бути, наприклад:

- “*biología molecular*” (молекулярна біологія);
- “*ecosistema marino*” (морський екосистема);
- “*genética vegetal*” (рослинна генетика) або
- “*organismo unicelular*” (одноклітинний організм).

Ці терміни відображають комбінацію словесних та граматичних елементів, які використовуються для опису конкретних понять у біології.

Сьогодні сучасні лінгвісти розглядають нову термінологічну лексику або терміни-неологізми як терміни, що виражають нові поняття або додають нове значення до вже існуючого. Нові терміни утворюються за допомогою поєднання вже існуючих слів або за допомогою нових унікальних префіксів і суфіксів, за допомогою аббревіації, словоскладання, телескопії або за допомогою навмисно римованих слів. Наприклад:

- “*ecologista*” (еколог);
- “*flexibilización*” (пом’якшення);
- “*desnuclearización*” (денуклеаризація);
- “*antinuclear*” (антиядерні антитіла);
- “*postraumático*” (посттравматичний);
- “*removable*” (рухомий).

Сучасна термінологія має у своєму арсеналі дуже продуктивні способи творення нових термінологічних одиниць, тому правильний переклад професійних термінів стає життєво важливим для успішного розуміння, нормалізації та використання цих термінів у світовій терміносистемі відповідно до міжнародних стандартів.

Прогрес науки і техніки, політичного, соціального та мистецького життя значно прискорився в 21 столітті, що викликало величезне зростання міжнародної термінологічної лексики, представленої різними мовами. Кілька прикладів порівняно нових термінів з’явилися завдяки прогресу науки, які ілюструють вплив міжнародної лексики на лексикони інших мов:

- *genetic engineering (ingeniería genética – icn.)* [12].

Будучи адаптивною системою, нова термінологічна лексика постійно пристосовується до мінливих вимог, умов людського спілкування та культурних потреб. Цей процес саморегуляції лексичної системи є результатом протиріч між терміносистемами та їх вимогами. Лінгвіст або користувач мови вибирає з лексики ті слова, які, на його думку, можуть адекватно виражати науково-технічні поняття чи явища [29].

Таким чином, можна зазначити, що розвиток нової термінологічної лексики не обмежується наявними в ній словами; спостерігаємо постійно оновлювання та пристосування нових термінів до мовної системи.

Новітні термінологічні формації, котрі не так давно з'явилися в сучасній іспанській мові і не увійшли до українських словників, можуть викликати складнощі у процесі перекладу. Для правильного й адекватного відтворення нової термінологічної лексики доцільною вбачається аналітика структурних особливостей нових термінів чи терміносполучень та їх мотивацію.

Одним із ефективних способів перекладу нових термінів є підбір відповідних синонімів в українській мові. Такий спосіб перекладу іноді називають підбором відповідного аналогу або аналоговим перекладом. Оригінальний новий термін може бути змінено у процесі перекладу іншим терміном мови перекладу, який є синонімічним або близьким за значенням до оригінального терміну та його лексичного значення.

Лексичні субституції переважно застосовуються у широкому контексті, тому вибір різних синонімів залежить від контексту. Переклад за допомогою відповідного аналога викликає труднощі, але й свідчить про досвід перекладача і якість перекладу.

У пошуках відповідних заміन можна користуватися таким алгоритмом дій для того, щоб адекватно відтворити значення нового терміну:

1) спочатку можна ознайомитися з двомовними загальними та спеціалізованими словниками; незалежно від того, чи дають вони відповіді чи підказки; такі дії повинні супроводжуватися ретельними перехресними

перевірками в одномовних словниках, щоб визначити когнітивний та прагматичний еквівалент;

2) перекладач повинен розглянути та перевірити можливість орфографічної помилки чи варіанту написання;

3) якщо безеквівалентний термін утворений як друкарська помилка, орфографічна помилка, неправильне використання слів, рідкісне написання тощо, відхилення зазвичай ігнорується, а правильний термін перекладається;

4) якщо безеквівалентний термін є невідомим власним ім'ям (особа чи географічна назва), цей термін зазвичай транскодується з додатковою інформацією;

5) для відтворення терміну-неологізму іншою мовою перекладач може обрати різні способи: транскодування, створення нового терміна, дослівний переклад, загальний еквівалент) залежно від різних міркувань (від референту, типу тексту, характеру читацької аудиторії);

6) коли термін використовується для визначення назви нового поняття, явища, установи, цей термін перекладається зі збереженням усіх функцій або замінюється загальною назвою;

7) загальновідомий термін, що використовується в новому значенні може вимагати компонентного аналізу до початку перекладу, і тому його можна перекладати за допомогою трансформацій, додаючи два або більше слів, наприклад, описове визначення його розміру, кольору, складу.

Багато нових термінів у сучасних іспанських науково-технічних текстах є семантично сконденсованими і можуть бути перекладені лише за допомогою описового перекладу [30].

Безеквівалентна термінологічна лексика не має прямого еквіваленту у мові перекладу. Поява безеквівалентної термінологічної лексики може бути спричинена виникненням специфічного терміну, який містить культурне підґрунтя, або може бути локалізований у рамках однієї мови; термін, що має різні лексичні значення в оригіналі і мові перекладу; термін, якого не має ще у мові перекладу, використовується як запозичення з третьої іноземної мови.

Нова безеквівалентна термінологічна лексика часто викликає труднощі при перекладі, тому існують певні стратегії, які використовуються професійними перекладачами у роботі з безеквівалентною лексикою:

- перекладати більш загальним або нейтральним, менш виразним словом,
- перекладати культурним замінником або за допомогою описового перекладу,
- перекладати, застосовуючи різні трансформації.

Висновки до розділу 1

У концепті позиціонування актуальності вивчення кількісної та якісної лексичної динаміки та міграційних властивостей термінологічної лексики, одними із першочергових пріоритетів сучасної лексикології, інтенсифікує інтерес вчених до явища семантичної деривації, котра являє собою визнаний продуктивний спосіб оновлення лексичної компонентності мовної формації. Дослідження семантичної структури слова та сутності смислових зрушень, на сьогодні, асимілюються із питанням оптимізації лексики та мовної еволюції, зберігаючи актуальність також у контексті структурування словникового складу мови й лексикографічної діяльності.

Галузева термінологія позиціонується важливою функціональною компонентою формації наукового поля. Вона має властивість синергізувати лексичні одиниці національного та інтернаціонального значення в єдину структурно-смилову систему, репрезентуючи галузевий термінологічний апарат. Процес транстермінологізації у системі біологічної термінології позиціонується актуальним, таким, що надає останній системності й динамічності.

У ході реалізації окресленого процесу біологічна терміносистема може виступати у ролі реципієнта або донора. Типологія транстермінологізації поєднує функціональну та семантичну варіативності. Зазвичай, номінації,

утворені у результаті процесу транстермінологізації, являють собою лексико-семантичні варіантами.

Імплементация до біології окремих постулатів та ідей інших наукових галузей значно розширило її методологічний арсенал, що, безумовно, сприяло стрімкому поступу класичних біологічних дисциплін, із дотичним формуванням нових наукових відгалужень комплексного характеру (біофізики, космічної біології, генної інженерії) та відповідної термінології, котра не знайшли відображення у попередніх лексикографічних системних формаціях.

Кожен термін, який з'являється у мові, є мотивованим, що зазначає співвіднесеність нового терміну за фонетичною або морфологічною формами з іншими термінами. У лінгвістиці визначають такі способи творення термінів: запозичення, семантичний, морфологічний, синтаксичний і морфолого-синтаксичний способи. До сучасних способів термінотворення деякі дослідники відносять також аббревіацію або скорочення.

Розглядаючи всі способи творення нових термінів та особливості їх перекладу українською мовою на прикладах іспаномовних термінів, необхідно зазначити, що найпоширенішим способом творення нових термінів на позначення нових понять та явищ в іспанській лексичній системі вважається морфологічний спосіб, коли за допомогою традиційних грецьких і латинських афіксів утворюються терміни-неологізми.

РОЗДІЛ 2. СТРУКТУРНО-ЗМІСТОВА АНАЛІТИКА ІСПАНСЬКО-УКРАЇНСЬКОГО ПЕРЕКЛАДУ

2.1. Парадигма типології перекладів

У наукових колах наразі не існує єдиної концепції щодо ідентифікації сутності феномену перекладу та типології перекладів, адже погляди сучасних дослідників різняться в контексті відношення їх до конкретної наукової формації. У ідентифікації зазначених дефініцій існує низка розбіжностей.

Переклад являє собою один із найдавніших родів занять людини. Дефініція перекладу багатозначна та володіє декількома термінологічними визначеннями. Першочергово, переклад позиціонується як специфічна розумова траєкторія функціональної діяльності, що реалізовує передачу змістового навантаження лексичної формації однієї мови (мови оригіналу) засобами іншої (мови перекладу) [45]. Інше визначення має на увазі результат цього процесу у форматі усного чи письмового текстового вираження.

У контексті залежності від визначеної критеріальності, у полі перекладацької діяльності виокремлюють різні підходи до класифікації перекладів.

Науковцями запропоновано деталізовану диференціацію письмового та усного видів перекладацького за критеріальністю форми:

- письмова форма перекладацького процесу письмового тексту;
- усний переклад письмового тексту;
- усна форма перекладацької діяльності щодо усного тексту (синхронний, послідовний);
- письмовий переклад усного тексту, де мова перекладу вживається у письмовій формі, а вихідна мова – в усній формі.

Існує чимало типів усного перекладу, зокрема – супроводжуючий переклад, синхронний, послідовний, медійний та сурдопереклад тощо. Усний

переклад, в загальному, класифікується за критеріями мовної модальності, місця, взаємодії, напрямку.

За категоріальністю взаємозв'язків із оригіналом дослідниками сучасного наукового кола виділено вільний переклад та дослівний переклад. У першому випадку відбувається передача загального змісту відповідно до меж особистісного розуміння перекладача, а у другому – передбачається механічна заміна слів на еквівалентні лексичні формації МП, за дотримання принципів збереження конструкції лексичної формації [31].

Таким чином, виходячи із різної критеріальності, у лінгвістиці функціонують різні підходи до типології перекладів. У цілому, концепція машинного перекладу базується на накопиченому значному потенціалі обчислення інформаційних структур, кібернетичній та когнітивній науці, дослідженнях кодування й декодування інформації, генеративній граматиці.

Розвиток процесів цифровізації не стоїть на місці, а тому автоматизований переклад із подальшим редагуванням на сьогодні позиціонується перспективним та затребуваним. Загалом, машинний переклад слугує основою для оптимізаційного моделювання природного перекладацького процесу й зосереджений на формації автоматичних перекладацьких алгоритмів мовою перекладу із мови оригіналу. Окреслена концепція вбачається доцільною в аспекті технічних та наукових текстів.

На сьогодні існує спеціалізована диференціація цільових інформаційних платформ та цифрового ресурсного забезпечення у контексті перекладу, серед яких – системи, наділені функціоналом Translation Memory, що створює можливості для роботи в межах систем автоматизованого перекладу, типу Atril Dejava Vu X чи Wordfast; онлайн-перекладачі (наприклад, Google) та онлайн-словники (Lingvo, PROMT тощо), а також системи повністю автоматизованого перекладу, без прямої участі людини.

Загалом, дослідниками виокремлено декілька базових видів систем машинного перекладу, серед них:

- статистичні системні формації, типу Statistical Machine Translation;

- системи, що містять в основі граматичні правила, як RuleBased Machine Translation;

- гібридні системи, що поєднують елементи обох попередніх типів.

Явище машинного перекладу типологізоване у глобальному контексті як формат відносно якісного письмового перекладу, із можливістю подальшого редагування.

У письмовому перекладі пріоритетний функціонал належить теоретичному концепту діяльності фахівця із перекладу, навичкам правильного оцінювання та оптимальної селекції оптимальних мовних засобів, максимального збереження стильового рішення оригіналу.

Перекладач наукового матеріалу повинен зауважувати на наявність у формації наукових текстів великої кількості термінології та фактів, у яких можна бути компетентним, лише володіючи відповідною підготовкою. Успішність діяльності перекладача у науковій сфері визначається його особистісними знаннями, умінням оперувати цільовою термінологією, і лише на третьому місці знаходяться перекладацькі навички.

Все це переконливо засвідчує, що письмовий переклад характеризується специфікою лише у контексті особливостей вихідних текстів, з сукупністю використаних у них мовних засобів.

Мовні засоби наділені функціоналом безпосередньої ідентифікації жанрової специфіки текстів. Він слугує базисом для класифікації письмового перекладу в контексті типології художнього та спеціального перекладу. Максимально цілісну сутнісну формацію перекладацького процесу виражає формат усного перекладу, що пояснюється інтуїтивним усвідомленням фахівцем із перекладу сенсу висловлювання, що дозволяє опісля ефектно та точно виразити його в іншомовному аспекті. Перекладачі реалізують послідовний, синхронний, супроводжуючий переклад та низку інших різновидів.

Традиційною та максимально органічною формою перекладу позиціонується його послідовна версія. Послідовний двосторонній переклад може приймати вигляд:

- абзацно-фразового,
- послідовного без запису,
- послідовного із записом.

У разі абзацно-фразового перекладу інформативні дані подаються певними частинами, а тому їх обсяг не є масштабним, проте, водночас, вимагає від перекладача значного рівня професіоналізму. Перекладач повинен володіти хорошою пам'яттю, високим рівнем комунікаційних навичок.

Послідовний перекладацький підхід із функцією запису активно використовується у часі офіційного комунікативного процесу. Зазвичай, він знаходить практичне застосування у разі, коли синхронний переклад не передбачений, зокрема, в роботі конгресів та симпозіумів, у процесі виступів, у прямому ефірі, на конференціях міжнародного рівня.

Науковець-лінгвіст Д. Жиль [35] диференціює формацію послідовного перекладу на два окремі етапи. При цьому, у межах першої фази фахівці із перекладу сприймають на слух вихідний текст та можуть здійснювати нотування, активно використовуючи на практиці навички аналізу та аудіювання. У графічно-схематичному вираженні формула першої фази, запропонована дослідником, набуває вигляду:

$$CI (\text{listening}) = L+M+N+C,$$

де L – аспект прослуховування та аналізу мови оригіналу;

M – робота короткочасної пам'яті;

N – техніка нотування та рішення перекладача про те, чи слід занотувати елементи та в якій формі (рідною мовою, мовою перекладу, аббревіатурою або символом);

C – координація усіх процесів.

Друга фаза послідовного перекладу, на переконання Д. Жиль [31], формується за принципом, що знаходить вираження у формулі:

$$CI (\text{reformulation}) = \text{Rem} + \text{Read} + P,$$

де P – кінцевий продукт;

Rem – це запам'ятовування;

Read – це читання.

Стратегічне рішення щодо перекладу у вищевказаній формулі передбачає, що у разі, коли фахівцю із усного перекладу необхідно достеменно відтворити повідомлення мовою перекладу, формуючи певний визначений текст, необхідна інформація екстрагується із пам'яті та особистих нотаток, розшифровуючи їх.

На даному етапі другої фази послідовного перекладу, фахівець повинен вибудувати логічну структуру мовленнєвого процесу, формуючи ефективну систему взаємодії. Серед науковців значна частина, в тому числі, Д. Жиль [35], переконують, що рівень компетентності та підхід, у рамках якого формуються нотатки, володіють функціоналом суттєвого впливу на здатність результативної обробки інформації.

Зокрема, ученими запропоновано диференціацію в аспекті психологічних та психолінгвістичних моделей. Загалом, виокремлюють два основні види синхронного перекладу. У одному випадку, фахівець із перекладу попередньо одержує текст для перекладу, що, здебільшого, відбувається незадовго до початку події. У такому разі, у моменті мовлення перекладачу доводиться синхронно із мовцем перекладати його фрази.

У іншому випадку, фахівцю із перекладу необхідно сприймати мовленнєву інформацію безпосередньо на слух, та перекладати її із відставанням у декілька секунд. Окреслений процес вимагає від фахівця із перекладу не лише ідеального рівня володіння мовою та специфікою актуальної для мовця тематики, але й високого рівня емоційної витримки, толерантності, емпатійності.

Саме в окресленому контексті результативною позиціонується практика парного функціоналу перекладачів-синхроністів, за реалізації якого вони можуть оперативно замінити один одного за певний проміжок часу, залишаючись дотичними до процесу розвитку тематики у ході перекладацької діяльності.

2.2. Дефініція еквівалентності в перекладознавстві

Проблематика оцінювання якості перекладу вимагає певної аспектності вимірювання. Міжмовна еквівалентність являє собою одну із ключових та комплексних дефініцій у перекладознавства. Безпосередньо ступінь еквівалентності тексту оригіналу (ТО) та тексту перекладу (ТП) дає змогу робити висновки щодо якості того чи іншого перекладу.

Дефініція еквівалентності аналізується у науковій літературі із різних точок зору: у концепті рівноцінності впливу на адресатів тексту перекладу та тексту оригіналу, збереження інваріантності на рівні змістової формації, збереження структурно-семантичної подібності тексту перекладу та тексту оригіналу і виконання актуальних вимог до інваріантності [32]. Саме варіативність підходів до еквівалентності спричинила формування її типологізаційних концепцій.

У сфері перекладу в міждисциплінарному контексті виділяють, у цілому, декілька основних типів еквівалентності, у тому числі еквівалентність:

- 1) прагматичну, що визначається адресатом перекладу, у тому числі, культурні та ситуативні аспекти комунікаційного процесу;
- 2) денотативну, яка стосується змісту тексту перекладу та тексту оригіналу;
- 3) текстуально-нормативну, що характеризується збереженням мовних норм та структури тексту оригіналу;
- 4) конотативну, котра передбачає передачу конотативних відтінків у межах стилю, лексичних соціально обумовлених одиниць;

5) формально-естетичну, що стосується індивідуальних та естетичних мовних характеристик тексту оригіналу.

На підґрунті реалізації теорії мовленнєвих актів та теорії комунікації, дослідниками було запропоновано теорію комунікативної еквівалентності, котра позиціонує феномен мовної еквівалентності у ширині контексту комунікативної ситуації [40].

За сутністю, комунікативна еквівалентність являє собою процес перекладу, що реалізовує те ж саме функціональне та смислове навантаження, що й оригінал, вбачається еквівалентним тексту оригіналу та слугує, при цьому, безпосереднім джерелом достовірної інформації. Концепт адекватності перекладу необхідно аналізувати як його функціональну тотожність оригіналу [33].

Концепт адекватності процесу перекладу може вповні реалізовуватись за рахунок його семантичної еквівалентності, водночас проявляючи потенціал реалізації і за умов її відсутності. Це твердження дозволяє позиціонувати переконання, що дефініція еквівалентності є дотичною, здебільшого, до семантичних параметрів, водночас дефініція адекватності володіє функціональним характером.

У зв'язку з цим, для процесу еквівалентного відтворення мовленнєвих одиниць характерною є динаміка комунікативного впливу на адресата. Еквівалентність необхідно розглядати як структурно-семантичну відповідність одиниць МО та МП [43].

Зважаючи на те, що переклад володіє багатостороннім характером, розрізняють динамічну та формальну еквівалентність перекладу. Формальна еквівалентність являє собою концептуальне рішення, за якого фахівець із перекладу намагається оптимально відтворити інформацію, максимально комплементарну змісту та формі оригіналу.

У аспекті динамічної еквівалентності, основною метою слугує формування між перекладеною текстовою формацією та його отримувачем того ж безпрецедентного взаємозв'язку між носієм мови та оригінальним текстом.

Зазначений перекладацький підхід наділяє особливою цінністю повноту природності засобів вираження, які селекуються з метою, щоб читач у процесі сприйняття тексту не виходив за рамки власного пріоритетного культурного контексту.

Виділяють синтаксичну, семантичну (компонентна і денотативна) та прагматичну еквівалентність.

Дефініція еквівалентності перекладу являє собою максимальне забезпечення передачі змісту оригіналу, що синергізує стилістичні, емотивні, образні та естетичні функції мовних одиниць. Із огляду на це, еквівалентність вбачається поняттям ширшим, ніж дефініція точності перекладу.

Еквівалентність перекладу та оригіналу передбачає, першочергово, спільність сприйняття та усвідомлення інформативних даних, що початково містяться в текстовій формації, включаючи й ті, що чинять суттєвий вплив на розум та чуттєву сферу.

Базовим завданням перекладу позиціонується передача змістової інформації тексту. Дефініція еквівалентності орієнтована на асиміляцію сформованого в результаті міжмовної комунікації тексту та визначених пріоритетних параметрів, що задаються оригіналом та вбачаються основними концептами процесу перекладу в індивідуалізованому форматі.

У межах наведеного бачення, феномен еквівалентності передбачає вичерпне делегування змістової формації оригіналу в повному обсязі його функцій та на всіх семіотичних рівнях, або ж відносно до того чи іншого семіотичного рівня. Можна стверджувати, що вимога дотримання еквівалентності характеризується максималізмом щодо характеру чи тексту в цілому, або ж відносно важливості та значущості його окремих аспектів [34].

Феномен еквівалентності вбачається відносною величиною. У зв'язку із цим, пріоритетним завданням фахівця із перекладу позиціонується пошук максимальної кількості відмінних специфічних характеристик, кожна з яких у певній ситуації може суттєво ускладнити комунікаційний процес та призвести до виникнення явища інтерференції.

Принцип системності вбачається одним із базових у контексті контрактивного дослідження феномену зіставних мов. Приведений принцип передбачає наявність ієрархічної впорядкованості оптимального вибору необхідних параметрів зіставлення, котрі формуються як наслідок ієрархічної природи семантичної структури основних одиниць співставлення. До останніх відносяться, здебільшого, лексеми та лексико-семантичні групи.

Принцип системності функціонально спонукає до цілісності та повноти зіставлення мовної факторності [42].

Окремі дослідники фактично аналогізують еквівалентність та тотожність, замінюючи першу останньою та запевняючи, що переклад зобов'язаний у повній мірі зберігати зміст тексту-оригіналу. У цілому, в наукових колах пріоритетною є думка, що у разі виконання перекладом однієї й тієї ж функції чи опису тієї ж реальності, такий переклад вбачається еквівалентним.

Окремий підхід до дефініції перекладацької еквівалентності виокремлюють у емпіричній площині. Його сутність полягає у відсутності дилеми, у чому має полягати спільність перекладу та оригіналу, натомість пріоритетним вбачається зіставлення значної кількості реально виконаних перекладів із їх оригінальними текстами, з метою ідентифікації базису їх еквівалентності.

Необхідно зауважити, що базисним підґрунтям дефініції еквівалентності можна на сьогодні позиціонувати схожість і відмінність мовних систем. Під еквівалентністю доцільно вбачати дещо рівноцінне та рівнозначне, що формує смислову єдність прирівнюваних феноменів мовлення. Дефініція еквівалентності передбачає збереження відносної рівності стилістичної, функціонально-комунікативної, змістовної, семантичної інформації, що знаходиться у оригіналі та у перекладі [43].

Необхідно зацентувати, що еквівалентність оригіналу та перекладу передбачає, насамперед, синергічне розуміння інформаційного посилу та смислового навантаження тексту, включно із її окремими концептами впливу на почуттєву сферу кінцевого реципієнта. Міра еквівалентності перекладу

визначається, також, характером походження тексту оригіналу та рівнем ідентичності його відтворення у тексті перекладу.

Вище наведене трактування еквівалентності відображає повноту і багаторівневність дефініції, котрі зумовлюються комунікативними, семантичними, структурними, прагматичними, жанровими, функціональними та низкою інших характеристик. При цьому, всі приведені у дефініції параметри мають достеменно зберігатися в форматі перекладу, при цьому, ступінь їхньої реалізації буде відрізнятися залежно від передумов та способу реалізації перекладу.

Еквівалентність перекладу тексту оригіналу вбачається відносним поняттям на постійній основі, і рівень відносності у даному випадку може варіюватись у широких межах. Ступінь наближеності до оригіналу визначається низкою факторів, у тому числі, рівнем майстерності фахівця із перекладу, специфікою зіставляваних мов, співвідносністю культур та епох створення оригіналу і перекладу, а також, безпосередньо, способом перекладу.

Загалом, виокремлюють потенційно досяжну еквівалентність та її перекладацький варіант.

Під першою мається на увазі максимальна синергізація змісту терміну на МО та МП, що вбачається допустимою через різницю мов.

Водночас, перекладацька еквівалентність передбачає дійсну практичну змістову тотожність текстів на МО та МП, що реалізовується фахівцем із перекладу у процесі перекладацької діяльності.

Диференціація у системах вихідної та перекладацької мови, як і особливостей формування текстів кожною з них, різною мірою може обмежувати функціонал повного відтворення змісту оригіналу в перекладі. У зв'язку з цим, перекладацька еквівалентність може володіти в якості підґрунтя збереження певних пріоритетних елементів змісту, що містяться в оригінальній текстовій формації.

Варто зауважити, що процес перекладу може повністю забезпечувати процес міжмовної комунікації. При цьому, фахівець із перекладу в контексті

національно-культурної специфіки позиціонується посередником не лише між мовами, але й культурними формаціями.

У лінгвістичному контексті, вбачається доцільним поділ на певні види еквівалентності: повна, часткова та хибна, котру ще називають безеквівалентністю.

У разі, якщо лексеми МО та МП за схожості зовнішніх параметрів, характеризують повним співпадінням у семантичному контексті, такі лексичні паралелі вважаються повними. У такому разі ідентифікується повна еквівалентність.

Наприклад:

- укр. флора, термін використовується для позначення сукупності рослин, характерних для певної території або середовища = ісп. *flora*. [13]

У разі ідентичності одних та неідентичності інших значень семантичних структур лексем, що характеризуються зовнішньою схожістю, йдеться про неповні лексичні паралелі, а також ідентифікується часткова еквівалентність.

Наприклад:

- укр. орган – частина живого організму та ісп. *organo* те ж саме, але також «орган управління» або інша організаційна структура.

Дефініція неповних лексичних паралелей, котрі співпадають, являє собою феномен інтерлексів – інтернаціональних лексико-семантичних варіантів лексем. Акцентуючи змістове і стилістичне значення та характерну своєрідність, лексеми сприяють ототожненню лексико-семантичних відтінків зіставних мов.

З-поміж них виокремлюють:

- інтерлекси з різноплановими змістовими відтінками;
- інтерлекси з різноплановою стилістичною забарвленістю.

Специфічні лексико-семантичні варіації, що репрезентують національно-культурну специфіку лексем, позиціонуються феноменом ідіолексів. Загалом, ідіолекси диференціюють у концепті їх походження.

Наприклад:

- укр. матерія та ісп. *Materia* синергізуються двома інтерлексами «об’єктивна реальність, що існує поза і незалежно від людської свідомості...» і «речовина, з якої складаються фізичні тіла» [9].

Відмінні за дефініцією лексичні паралелі називаються хибними та формують концепт хибної еквівалентності. Хибні паралелі, при цьому, можуть бути як етимологічно пов’язані, так і етимологічно не синергізовані. Перші формуються на основі генералізованих етимонів, наприклад:

- із латинської мови запозичені як укр. професор «учене звання викладача», так й ісп. *professor* «викладач». Водночас, другий варіант паралелей формується на основі випадкових співпадінь зовнішніх форм і прототипів різноманітних мов.

Таким чином, можна стверджувати, що реалізація максимального рівня еквівалентності перекладу вимагає застосування низки перекладацьких засобів, методів та інструментів. Використовуючи мову як пріоритетний засіб комунікації, перекладач повинен реалізовувати комунікаційний процес на основі власних знань та мовно-культурної компетентності.

2.3. Трансформації як спосіб досягнення еквівалентності перекладу

Теорія трансформаційного перекладу набула активізації поступу в роботах фундаментальних теоретиків лінгвістики та перекладу. На переконання дослідників [30], базисною дефініцією трансформаційної теорії є багаторівневе реструктурування текстової формації згідно з потребами мови перекладу.

Трансформаційна концепція перекладу передбачає виконання перекладачем алгоритму дій – трансформацій, з метою максимально ефективною передачі вихідного повідомлення мовою перекладу.

Переважає більшість дослідників-лінгвістів акцентує увагу на необхідності усвідомлення трансформацій у концепті важливої компоненти перекладацьких знань.

При цьому, у базисі трансформаційної теорії перекладу лежить трансформаційна граматики американського науковця-лінгвіста Н. Хомського. У генеративній лінгвістиці основною одиницею мови є речення, котре досліджується з позиції процесів, за посередництвом яких воно формується із елементарних абстрактних одиниць згідно з формаційними та трансформаційними правилами [35].

Загалом, функціонують два основні напрями, котрі у різнопланових концептах пояснюють ідейні рішення трансформаційної граматики. В одному випадку, процес перекладу репрезентується у форматі трансформації структури вихідної мови у структурну формацію мови перекладу за посередництвом певних маніпуляцій. У іншому разі, серед різноманіття всіх мовних форм виділяють основні структурні концепти, що можуть відігравати роль еквівалентів при перекладі.

Трансформаційна модель процесу перекладу, що була започаткована дослідженнями Н. Хомського та розвинена засновникам теорії динамічної еквівалентності Ю. Найдю, знаходить вираження у наступних базисних положеннях:

- аналіз, що синергізує сприйняття і усвідомлення смислового навантаження повідомлення мовою оригіналу;
- зворотна трансформація, що передбачає трансформацію повідомлення у «ядерну» структуру вихідної мови;
- перенесення, що є пошуком відповідника;
- реструктурування.

У сучасному лінгвістичному полі існують досить різнопланові підходи до проблеми перекладацьких трансформацій. Власне, перекладацькі трансформації являють собою прийоми, котрі полягають у заміні регулярних відповідників контекстуальними формаціями, а також самі семантичні конструкції, що формуються у результаті застосування таких прийомів [13].

Трансформації, здебільшого, вбачаються у динаміці формальних або семантичних компонентів вихідного тексту. Фахівець із перекладу, при цьому,

передає дефініцію іноземного слова у відповідному контексті та знаходить йому адекватну заміну цільовою мовою, використовуючи трансформацію як засіб логічного мислення у контексті лексичних перетворень.

Водночас, граматичні трансформації реалізуються за посередництвом динаміки структури речення згідно з нормами мови перекладу. Цільове та оптимальне використання перекладацьких трансформацій гарантує адекватність перекладу, адже за їх посередництвом текст перекладу в точності відображає зміст вихідного тексту, з усіма його характерними особливостями.

Окрім того, іноді вбачається за необхідне дещо відходити від тексту оригіналу, адже буквальний переклад, ідентичний оригіналу за семантичною складовою, часто заважає адекватному сприйняттю.

Відсутність прямих еквівалентів низки слів у різних мовах була ідентифікована науковцями ще у давніші історичні періоди. Зокрема, у XIV столітті було допустимим опускати окремі слова в тексті перекладу, або ж розширювати текст для розкриття значення іншомовних слів у концепті компромісу шляхом залучення додаткових лексичних засобів.

При цьому, допустимим вважалось долучення не лише окремих слів, але й фраз чи речень, особливо у разі перекладу сакральних текстів. У період Середньовіччя та тенденція поширилась на переклад світських текстів, а у епоху Відродження побутувало переконання, що нічого з культурно-мистецької категорії не може бути перекладено на іншу мову без втрати гармонійної складової [41].

Дещо пізніше вченими було запропоновано загальну систематизацію перекладацьких трансформацій, серед яких виділяли лексичні, граматичні та комплексні трансформації.

Лексичні трансформації передбачають калькування, лексико-семантичні заміни у форматі генералізації, модуляції, конкретизації, а також, транскрибування і транслітерацію.

Постійні відповідники існують лише для деякої меншої частини одиниць перекладу. Переважно, актуальною є суттєва розбіжність семантичних систем і складових лексичних систем у різних мовних формаціях.

Вибір фахівцем із перекладу необхідних засобів та прийомів трансформації здійснюється під впливом факторів лінгвістичного та екстралінгвістичного характеру, що включають диференціацію систем мови оригіналу та перекладу. Окрім того, на вибір впливають функціонально-стилістична специфіка тексту оригіналу, особливості мовної та мовленнєвої норм, індивідуальний стиль автора тексту, без врахування яких вбачається неможливим вибір оптимального способу перекладу.

У перекладацьких студіях для поняття перекладацьких трансформацій не існує єдиного визначення. Наприклад, вони являють собою зміну формальних або семантичних складників тексту оригіналу за умови збереження пріоритетної інформації, призначеної для передачі. Вчені [38] розглядають перекладацькі трансформації з позиції численних та якісно різноманітних перетворень, які реалізуються для досягнення перекладацької еквівалентності всупереч існуючим розбіжностям у семантичних та формальних системах обох мов.

Серед формальних трансформацій – транслітерування, транскрибування, змішане та адаптивне транскодування, калькування. До лексично-граматичних трансформацій відносяться описовий та антонімічний переклад, перестановка компонентів, додавання та вилучення слів, цілісне переосмислення.

У разі, коли відповідник для певної лексеми відсутній у мові перекладу, фахівець може самостійно створити його за допомогою транскодування.

Засіб калькування передбачає покомпонентне відтворення вихідної лексичної одиниці мови оригіналу та активно застосовується у практиці перекладу для складних слів та словосполучень. Калькування використовують, переважно, для формування відсутніх відповідників.

Описовий переклад позиціонується як спосіб перекладу, ефективний у разі відсутності будь-якої іншої можливості для передачі лексичної одиниці мови оригіналу через неможливість обрання аналогів у мові перекладу. Метод

передбачає відтворення значення лексичної одиниці за допомогою поширеної дефініції його смислового навантаження.

Граматичні трансформації передбачають об'єднання чи розподіл речень, синтаксичне уподібнення, граматичні заміни у аспектах форми слова, членів речення, частини мови.

Перекладацькі трансформації обумовлюються контекстом та використовуються задля суттєвого підвищення адекватності перекладу, забезпечення його відповідності мовним та мовленнєвим нормам, а також для збереження стилістики тексту оригіналу.

Найчастіше на сьогодні з-поміж перекладацьких трансформацій використовують конкретизацію та генералізацію, перестановку, додавання та вилучення, смисловий розвиток, антонімічний переклад, контекстуальну заміну [39].

Антонімічний переклад застосовують у форматі заміни форми слова чи словосполучення на протилежну за смисловим навантаженням.

Конкретизація значення являє собою трансформацію лексичного характеру, яка передбачає застосування слова із вужчою семантикою, ніж у оригіналу.

Протилежна за векторністю до конкретизації – генералізація являє собою використання слова збільш ширшим значенням замість оригіналу.

Прийом конкретизації значення використовується з метою надання терміну більш вужчого семантичного значення.

Засіб вилучення у перекладацькій трансформації, як правило, є небажаним, проте все ж деколи використовується. У разі, коли смислове значення терміну легко відновлюється, у перекладацькому процесі воно, зазвичай, видаляється без суттєвих втрат для загального смислового навантаження інформації, при цьому текст часто стає лаконічнішим та простішим для сприйняття.

Зворотною формою трансформації до вилучення є додавання – введення до тексту перекладу певних елементів, що відсутні в тексті оригіналу, задля

забезпечення достатньої прозорості тексту або дотримання визначених норм мови перекладу.

Засіб перестановки слів, словосполучень чи навіть речень у межах перекладацьких трансформацій передбачає динаміку поєднання лексичних елементів у тексті на МП, у порівнянні з текстом МО.

Серед методів граматичних трансформацій часто використовують членування та об'єднання речення, за якого синтаксична структура ділиться на декілька предикацій чи, навпаки, синергізується, виходячи із граматичних та стилістичних особливостей вихідного тексту [38].

Окремо варто виділити метод граматичної заміни, що передбачає перетворення граматичної одиниці оригіналу в лексичну одиницю, що у МП володіє дещо іншим граматичним значенням. Заміни форми слова, при цьому, включають заміну категорії числа, роду та часу.

У випадку заміни членів речення, слова у тексті перекладу використовуються в іншому синтаксичному функціоналі, ніж їх аналогів МО, таким чином забезпечуючи трансформацію синтаксичної схеми реченнєвої конструкції.

Метою реалізації феномену перекладацької еквівалентності вбачається максимально можливе збереження змісту тексту оригіналу в процесі перекладу. Іноді еквівалентність перекладу досягається саме завдяки порушенню точності, адже її дотримання може зробити переклад фрагментарним та поверхневим, не спроможним передати закладені в оригінальному тексті культурні аспекти.

У цілому, перекладацький процес на практиці реалізовується у три етапи. Першим є етап аналітичної обробки, у процесі якого поверхневі конструкції з МО трансформуються у ядерні структури в МП.

Другим етапом є перенесення, за якого проходить певна заміна ядерної структури МО на комплементарну ядерну структуру МП.

Останнім етапом слугує синтез у форматі реконструкції, що реалізовується шляхом адаптації ядерної структури МО до поверхневої структури в межах ТП.

Необхідно зауважити, що так як кожна мова володіє низкою еквівалентних особливостей перефразування, які відрізняються між собою у стилістичних аспектах, на етапі реконструювання перекладацька трансформація, як правило, реалізовується із дотриманням певних стилістичних обмежень. Діапазони використання перекладацьких трансформацій можуть варіюватись від незначних трансформацій до парадоксального перекладу, із значною зовнішньою несхожістю текстів оригіналу та перекладу.

Висновки до розділу 2

Отже, в залежності від різних критеріїв у перекладознавстві функціонують різні підходи до типології перекладів. Під впливом різної критеріальності у перекладацтві функціонують різні підходи до класифікації перекладів, зокрема, за критеріями взаємозв'язку з оригіналом, форми, жанрово-стилістичної приналежності тексту тощо.

У цілому, переклад можна вважати еквівалентним оригіналу, якщо витримується, як мінімум, одна із умов: усі терміни та їх сполучення правильно перекладені; переклад є зрозумілим для галузевого фахівця.

Дефініція еквівалентності аналізується у науковій літературі із різних точок зору: у концепті рівноцінності впливу на адресатів тексту перекладу та тексту оригіналу, збереження інваріантності на рівні змістової формації, збереження структурно-семантичної подібності тексту перекладу та тексту оригіналу і виконання актуальних вимог до інваріантності. Саме варіативність підходів до еквівалентності спричинила формування її типологізаційних концепцій.

У сфері перекладу в міждисциплінарному контексті виділяють, у цілому, декілька основних типів еквівалентності, у тому числі еквівалентність: прагматичну, що визначається адресатом перекладу, у тому числі, культурні та

ситуативні аспекти комунікаційного процесу; денотативну, яка стосується змісту тексту перекладу та тексту оригіналу; текстуально-нормативну, що характеризується збереженням мовних норм та структури тексту оригіналу; конотативну, котра передбачає передачу конотативних відтінків у межах стилю, лексичних соціально обумовлених одиниць; формально-естетичну, що стосується індивідуальних та естетичних мовних характеристик тексту оригіналу.

Адекватний переклад передбачає відтворення єдності змісту і форми тексту оригіналу за посередництвом засобів мови перекладу. Адекватний переклад синергізує змістову та прагматичну еквівалентність, не порушуючи при цьому жодних норм.

Пріоритетом вбачається отримання точного перекладу, що передає не лише форму, але і зміст, прагматичні елементи висловлювання, з урахуванням принципів еквівалентності перекладу.

Трансформаційна концепція перекладу передбачає виконання перекладачем алгоритму дій – трансформацій, з метою максимально ефективною передачі вихідного повідомлення мовою перекладу. У окресленому контексті переклад розглядається у форматі процесу перетворення одиниць вихідної мови на одиниці мови перекладу.

Підсумовуючи аналіз різних підходів до класифікації перекладацьких трансформацій у контексті біологічних термінів, стає очевидним, що на актуальному рівні розвитку лінгвістичної науки не сформовано єдиних підходів до класифікації перекладацьких трансформацій. Перекладацькі рішення, що містять в базисі використання трансформацій, дають змогу адекватно та вповні передати зміст, вкладений у текст оригіналу.

Дотичні виклики до досягнення еквівалентності перекладу біологічних термінів продиктовані, передусім, розбіжностями систем та структур мови оригіналу та мови перекладу. При цьому, одні перекладацькі трансформації, частіше всього, перебувають у тісному взаємозв'язку з іншими перекладацькими

трансформаціями, так як їх реалізація базується на принципах взаємозумовленості та взаємодоповнення.

РОЗДІЛ 3. ПРОБЛЕМАТИКА СПЕЦИФІКИ ПЕРЕКЛАДУ БІОЛОГІЧНИХ ТЕРМІНІВ З ІСПАНСЬКОЇ МОВИ УКРАЇНСЬКОЮ

3.1. Моделі перекладу біологічних термінів

Не зважаючи на важливість забезпечення відповідності терміну та смислового поняття у мові перекладу та мові оригіналу, сучасна концепція перекладацької діяльності детермінується рядом інших, не менш важливих передумов. Зокрема, термін має характеризуватись не лише точністю, однозначністю, системністю, але й забезпечувати відсутність емоційності та експресивності, гарантувати належне дотримання норм літературної мови.

Зазначені вище умови позиціонують термін як дефініцію в ідеальному варіанті. Водночас, у практичному процесі перекладацької діяльності часто доводиться мати справу із термінами, які не відповідають вказаним умовам. Виходячи з цього, питання щодо обов'язковості конкретизованих вимог до перекладу термінів залишається невирішеним.

Для прикладу, щодо вимоги однозначності, потреба у ній нівелюється у певних терміносистемах, для яких характерним та розповсюдженим є явище полісемії. Актуальні науковці переконують, що вимога однозначності не вбачається незмінною передумовою для перекладу терміну. Дослідники характеризують таку вимогу як тенденцію, що є характерною для терміносистеми у цілому.

На практиці, термінологічна формація набуває властивості однозначності, виходячи із обмежень, що накладаються на нього на нього в умовах певного термінологічного простору.

При цьому, варто зауважити, що доволі часто безпосередньо у рамках певного окремого термінологічного поля деякий термін володіє не одним, а декількома суттєво відмінними лексичними значеннями. Це пояснюється тим,

що лексичне значення термінологічної формації формується під впливом як часткової об'єктивності значення відповідної дефініції, так і під впливом конкретизованого суб'єктивного навантаження, що доєднається в процесі перекладацьких трансформацій задля деталізації діапазону дефініції поняття, що підлягає вираженню термінологічною формацією.

Серед загальних вимог до перекладу біологічного терміну виокремлюють:

- вимоги до форми;
- вимоги до змісту;
- вимоги до прагматичних властивостей.

Варто зауважити, що, у цілому, зазначені вимоги репрезентують сукупність характеристик, якими повинен володіти термін після здійснення перекладацької трансформації.

Загалом, вимоги до змісту передбачають врахування наступних аспектів у процесі перекладу:

- *узгодженість семантичної специфіки*

Зазначена вимога розглядається як забезпечення відповідності смислового значення терміну як повноцінної лексичної одиниці та його безпосереднього значення в межах даного термінологічного поля;

- *однозначність*

Зазначена вимога репрезентує необхідність максимального забезпечення однозначності в рамках одного термінологічного поля;

- повнота значення

Мається на увазі, що термінологічна дефініція має якнайповніше репрезентувати мінімальну кількість знаків, що є достатньою для позначення детермінованого ним поняття;

- *відсутність синонімів.*

Загальні вимоги до форми передбачають наступне:

- *стилість та лаконічність;*

-*забезпечення інваріативності*, що розглядається як незмінність форми термінологічної одиниці;

- *дериваційну здатність терміну* (розглядається в контексті утворення нових лексичних формацій);

- *семантичну прозорість*, що забезпечує відображення у структурній будові терміну взаємозв'язку зі спорідненими поняттями);

- *відповідність мовним нормам*, що являє собою превентивне або фактичне нівелювання можливих відхилень від фонетичних та граматичних норм).

До групи прагматичних вимог відносяться:

- *сучасність та актуальність*, що передбачає витіснення застарілих термінологічних формацій;

- *ейфонізм*;

- *інтернаціональність*, що забезпечує співпадіння змісту та форми терміну, як мінімум, у полі трьох національних мов;

- *застарілість*, що гарантує інтеграцію цього терміну в фахове термінологічне поле;

- *езотеричність*, що розглядається як прагнення до використання варіативних формулювань, з метою максимального відокремлення поля професійного спілкування.

З метою якнайповнішої передачі поняття терміну в МО, необхідно не тільки підбирати у МП адекватні термінологічні замітники та відповідні лексичні формації, але також проводити селекцію найбільш актуальних граматичних форм та стилістичних факторів.

При цьому, основними вимогами до термінів залишаються:

- 1) системний характер;
- 2) дотримання класифікаційної дефініції;
- 3) стилістичний нейтралітет;
- 4) жорстка конвенційність;

5) прагнення до конкретизації в рамках терміносистеми та до прозорості внутрішньої форми;

6) інтегрованість у термінологічну систему дефініцій певної галузі;

7) забезпечення відповідності мовним нормам, задля попередження виникнення професійних жаргонізмів;

8) лаконічність;

9) дериваційна здатність;

10) інваріантність як відсутність варіантів і синонімів;

11) висока інформативність;

12) точність.

Із позиції практики перекладацької діяльності усі елементи денотативної системи мовних одиниць диференціюють на:

1) такі елементи, що володіють належними відповідниками в МП – так звані перекладні еквіваленти;

2) такі елементи, що не володіють належними відповідниками в МП – безеквівалентні одиниці.

У процесі перекладу низки термінів, які не мають характерних відповідників, зазвичай, застосовуються усі доступні форми лексичних трансформацій [44].

Загалом, доцільно запропонувати основні засади термінологічних аспектів перекладацької діяльності:

- у процесі перекладу мають використовуватися термінологічні одиниці, затвержені у полі державної стандартизації;

- у процесі перекладу повинно бути обов'язково враховано галузь та сферу науково-технічного поля, до якого належить термін, що підлягає перекладу з МО на МП;

- у разі, якщо термін не зафіксований у науково-технічних словниках МО, необхідно адекватно підібрати максимально перекладний еквівалент, з використанням додаткових джерел чи фахових консультацій;

- необхідно максимально уникати синонімічного застосування термінологічних одиниць;
- усі символи, скорочення повинні підлягати уніфікації;
- у разі ідентифікації смислової помилки, що має відношення до специфіки написання терміну, необхідно забезпечити максимально відповідний до оригіналу перекладацький варіант терміну, а безпосередньо у посиланні зазначити ідентифіковану помилку, вказати вірний варіант;
- нехарактерні для МП термінологічні формації мають залишатися в перекладі та подаються у формі запису в дужках;
- терміни, зазначені латиною, не підлягають перекладу та залишаються в початковому форматі;
- довільне скорочення термінологічних одиниць є неприпустимим;
- номенклатурний формат залишається незмінним в оригіналі та не підлягає трансформації;
- різноманітні одиниці фізичних величин, а також спеціальні знаки повинні максимально комплементувати технічним стандартам.

Проблема перекладу лексичних одиниць є важливим компонентом сучасного перекладознавства. В галузі наукового та фахового тексту використовуються більше всього багатоконпонентних термінологічних сполук, що сприяє більш точному розумінню та конкретизації будь-якого нового явища. Так існують поняття, які можуть містити чотири й більше компонентів.

Багатоконпонентним терміном називають термін, який складається з більше ніж одного компонента або складової частини та мають головне слово - ядро та залежні від нього елементи. Він може також використовуватися для опису будь-якого об'єкта або явища, що складається з кількох елементів.

Однією із умов фахового перекладу термінів, вибору вірного прийому є знання їх морфологічної структури, типів та специфіки вжитку, семантичних особливостей, відмінностей від літературної лексики. Такий підхід дозволить чітко розуміти зміст понять, що позначаються термінами, дозволяючи орієнтуватись у термінологічних словниках.

Доволі часто труднощі під час перекладацької діяльності виникають не лише у контексті безпосереднього перекладу термінів, але, також, з їх ідентифікацією.

Також, труднощі перекладацької трансформації науково-технічної документації та напрацювань зумовлюються ситуацією, коли слово має кілька значень. Загалом, вибір максимально підходящого еквіваленту, що забезпечує збереження змісту та правильне трактування терміну в конкретній ситуації, детермінується компетентністю фахівця з перекладу.

Актуальною проблемою сучасного перекладознавства є моделювання перекладацького процесу.

Моделі перекладу – це гіпотетичні абстрактні схеми представлення процесу перекладу, метою побудови яких є спроба знайти пояснення перетворенню змісту, вираженого засобами однієї мови, на відповідний зміст, виражений засобами іншої мови.

Найбільш поширеними в загальній теорії перекладу є денотативна, семантична, трансформаційна, семантико-семіотична, комунікативно-функціональна, інформативна моделі перекладу. Переклад термінології має певну специфіку.

З-поміж базових моделей перекладацької трансформації біологічних термінів у контексті іспанської мови як МО та української мови як МП, варто виокремити:

- *запозичення*, за якого характерним є перенесення терміну в МП водночас із поняттям, яке він детермінує;
- *лексико-семантичний* спосіб, що передбачає набуття одним словом декількох значень;
- *транскодування*.

У процесі перекладацької трансформації терміну доволі часто застосовується *лексико-семантична заміна*.

Лексико-семантична заміна являє собою метод перекладу лексичних одиниць МО за посередництвом застосування в процесі перекладу лексичних одиниць МП, значення яких не суміжні зі значеннями вихідних одиниць. Водночас, ці значення можуть бути виведені з формацій МО контекстуальним шляхом, за посередництвом логічних перетворень.

Серед основних видів лексико-семантичної заміни доцільно виокремити такі:

- *конкретизація* – позиціонується як лексико-семантична заміна одиниці МО, що володіє більш широким семантичним смислом;

- *генералізація* – являє собою заміну одиниці МО, що володіє більш вузьким семантичним значенням, відповідною одиницею мови перекладу з більш широким значенням;

- *логічна синонімія*, що позиціонується як заміна одиниці МО відповідною одиницею МП, що вбачається її синонімом в даному контексті.

У процесі перекладацької трансформації необхідно обов'язково враховувати контекст. Загалом, логічна синонімія дає змогу максимально точно передати загальну ідею, пояснити термін. Водночас, більш точні наукові терміни оптимально зберігати без змін, з метою уникнення спотворення смислового навантаження.

- *модуляція (смисловий розвиток)* позиціонується як заміна слова чи словосполучення МО відповідною одиницею МП, при цьому, значення останньої має бути логічним вираженням одиниці МО.

У біологічному термінологічному полі метод модуляції може успішно застосовуватись з метою спрощення, уточнення чи адаптації доволі складних наукових понять.

Варто зацентувати на відмінності логічної синонімії та конкретизації. Власне, різниця полягає у моменті, що в разі конкретизації термінологічного значення, що застосовується в процесі перекладу, можна використовувати спеціальне поняття, яке знаходить логічне місце у складі загального значення слова в МО.

Водночас, у випадку логічної синонімії, значення терміну в перекладі не вбачається частиною поняття, яке підлягає заміні. Воно є максимально наближеним по рівнозначності, проте лише моментно, в конкретному контексті, а не у загальному.

Транскодування являє собою звукову чи графічну форма слова вихідної мови, чи їх поєднання, що здійснюється за посередництвом абетки МП.

Транскодування термінологічних одиниць застосовується у перекладацькому процесі у випадку, коли в науковому полі МП взагалі немає відповідного поняття чи перекладацького еквіваленту певного терміну. При цьому, не вдається влучно підібрати слово або слова у МП, котрі могли б адекватно передавали зміст поняття та відповідати загальним вимогам до процесу термінотворення.

Доволі часто метод транскодування термінологічних одиниць спостерігається у разі, коли термін у МП складений інтернаціональними терміноелементами, зокрема, давньогрецького чи латинського походження.

Транскодування диференціюється на певні підвиди:

- транслітерація;
- транскрибування;
- змішане транскодування;
- адаптоване транскодування.

Варто зауважити, що спосіб транслітерації доцільно, зазвичай, використовувати під час перекладу максимально обережно. Це зумовлюється тим, що транслітерація зумовлює втрату цінності слова в МО, а також призводить до присутності у мові декількох варіантів перекладів одного терміну, що є небажаним явищем.

Таблиця 3.1

Приклади перекладу біологічних термінів з іспанської на українську мову: моделі та аналіз

Термін іспанською	Переклад українською	Модель перекладу	Аналіз
Anatomía	Анатомія	Запозичення	Термін повністю запозичується без змін, оскільки це міжнародний термін, що використовується в багатьох мовах з мінімальними відхиленнями. Його форма та значення залишаються практично ідентичними, що спрощує переклад.
Hibernación	Сплячка	Конкретизація	В українській мові «сплячка» є більш конкретним терміном порівняно з іспанським “hibernación”, який може стосуватися як зимового сну, так і аналогічних явищ у різних умовах. Конкретизація дозволяє краще адаптувати термін під контекст української мови.
Clorofila	Хлорофіл	Транскодування	Використовується транскодування, оскільки термін передається через латинські корені та зберігає свою структуру і зміст у більшості мов, у тому числі українською.

Продовження таблиці 3.1

Mutació genética	Генетична мутація	Калькування	Тут використовується калькування, оскільки структура іспанського терміну буквально перекладається українською мовою. Це забезпечує точне відтворення змісту.
Fotosíntesis	Фотосинтез	Запозичення	Міжнародний термін, що використовується без змін у багатьох мовах. Це класичний приклад запозичення терміна.
Evolució	Еволюція	Запозичення	Термін має латинське походження і використовується у багатьох мовах, тому форма і значення зберігаються без змін.
Especie	Вид	Конкретизація	Іспанське слово має загальніше значення, але в українській мові термін «вид» є специфічним у біологічному контексті.
Reproducció	Відтворення	Лексична заміна	Термін перекладається шляхом підбору найбільш відповідного українського еквівалента.
Oxígeno	Кисень	Лексична заміна	Термін «оксиген» може використовуватися як міжнародний, проте в українській науці більш поширеним є термін «кисень».
Genética	Генетика	Запозичення	Міжнародний термін, що зберігає свою форму та значення в українській мові без змін.

Складено автором на основі [3].

Загалом, у сучасному перекладацькому полі виділяють певні типи термінологічних формацій, залежно від їх рівня складності:

1) *безеквівалентні терміни*

якщо термін досі не інтегрований до галузевих словників, у процесі перекладу доцільно використовувати методи калькування, транскодування, метод описового перекладу.

Наприклад:

- термін **“*aclimatación*”**, який не має точного відповідника в українській мові. Замість того, щоб використовувати стандартні терміни на кшталт «акліматизація», перекладачі часто використовують описовий переклад, адаптуючи його як «процес пристосування до кліматичних умов». Такий підхід дозволяє уникнути помилок через міжмовні відмінності та відсутність прямого еквівалента [19].

2) *терміни-кальки*

Такі терміни часто йменують еліптичними, що зумовлено рідкістю їх використання. При цьому, калька зберігає логічну структуру та компоненти оригінального терміну, але перекладається дослівно.

Наприклад:

- термін **“*activación*”** з іспанської на українську перекладається як «активація». Така калька зберігає оригінальну структуру терміна, оскільки обидві мови використовують однакові латинські корені, і значення терміна залишається тим самим.

Цей метод дозволяє точно передавати зміст і мінімізує ризик зміщення значення [19].

3) *двокомпонентні терміни*

У процесі перекладу таких термінів необхідно трансформувати порядок їх вживання. Складність даного підходу полягає в тому, що у процесі перекладацької діяльності фахівець має володіти належними галузевими знаннями, щоб визначати доцільність використання такого прийому.

У біології такі терміни часто зустрічаються для позначення складних понять, що включають поєднання двох ключових концептів.

Лексема “*aglutinante*”, який перекладається як «аглютинативний» або «здатний з'єднувати». Цей термін у біології та мовознавстві часто означає здатність до аглютинації, і при перекладі доводиться змінювати порядок компонентів, щоб підкреслити означуване поняття.

Наприклад, замість дослівного перекладу потрібно адаптувати термін, змінюючи порядок слів для точнішої передачі сенсу, що часто зустрічається при перекладі спеціалізованих наукових термінів [19].

5) багатоконпонентні терміни

Такі терміни складаються з декількох слів без визначених граматичних зв'язків між ними. Вони підлягають перекладу з урахуванням контексту, що дає змогу відновити не виражені зв'язки між компонентами терміну.

Такі терміни можуть включати кілька специфічних характеристик об'єкта або процесу і вимагають точного підбору еквівалентів для кожної складової.

Наприклад:

- термін *anatomopatólogo*, що перекладається як «*патологоанатом*». Це багатоконпонентний термін, який складається з двох частин — *anato-* і *patólogo*, де перша частина означає «анатомічний», а друга — «патолог».

При перекладі цього терміну необхідно точно передати специфіку обох складових. Термін описує медичного спеціаліста, який проводить анатомічні дослідження патологічних змін організму, що вимагає точного відтворення для уникнення помилок [19].

Отже, переклад біологічних термінів вимагає максимальної точності та відповідності оригіналу. Основними вимогами до перекладу є точність, стислість, ясність і відповідність нормам літературної мови.

Технічні терміни, тривіальні найменування та народні назви мають специфічні критерії, що зумовлені інтернаціональністю їхнього використання. Перекладач повинен уникати дублетів та синонімії, оскільки основною метою є

чіткість і ясність викладу без емоційного забарвлення та вільного тлумачення термінів.

3.2. Специфіка фонетичного та граматичного аспектів перекладу біологічних термінів

У галузі перекладацької діяльності до найчастіше вживаних перекладацьких трансформацій на граматичному та графічному рівнях належать транслітерація та транскрипція.

Водночас, серед формальних перекладацьких трансформацій на даних рівнях варто виокремити більше варіацій перекладацьких трансформацій, у тому числі:

1) фонографічні трансформації;

до них належать власне транслітерація та транскрипція, а також фонографічна заміна за традицією;

2) динаміка ритміко-мелодійного малюнку віршів за посередництвом формальної трансформації.

Водночас, остання зазначена трансформація може володіти, також, формально-змістовим характером.

Транслітерація розглядається як дієвий прийом відтворення графічної форми слова.

Перекладацька транслітерація являє собою формальну трансформацію, відповідно до порядку букв лексичної одиниці МО за посередництвом використання абетки МП. У разі перекладацької транслітерації відповідність забезпечується на рівні графем. Таким чином, вдається передати не звуковий образ, графічну форму слова МО, тобто специфіку його написання.

Таблиця 3.2

Приклади транслітерації біологічних термінів з іспанської на українську мову

Іспанський термін	Український переклад	Прийом перекладу
Fotosfera	Фотосфера	Транслітерація
Hemoglobina	Гемоглобін	Транслітерація
Osmosis	Осмос	Транслітерація
Filogenia	Філогенія	Транслітерація
Alveolo	Альвеола	Транслітерація
Hormona	Гормон	Транслітерація

Створено автором на основі [3].

Перекладацька транскрипція розглядається як формальна пофонемна трансформація лексичної одиниці МО за посередництвом фонем МП.

У практиці перекладацької трансформації точна транскрипція рідко вбачається можливою. Цьому передують низка передумов, зайбільш значущі з яких:

- різна кількість фонем у фонетичних системах мов;
- різне звучання звуків-відповідників.

У актуальній перекладацькій практиці впроваджено принцип практичної транскрипції.

Практична транскрипція являє собою такий вид перекладу, у межах якого відповідність між одиницями МО і МП забезпечується безпосередньо на рівні фонем.

Для вище зазначеного типу перекладу одиницями перекладу позиціонуються саме фонемі. Фонемі МО підлягають заміні максимально

наближеними до них за акустичними властивостями та артикуляцією відповідниками в МП.

Таблиця 3.3

Приклади транскрипції біологічних термінів з іспанської на українську мову

Іспанський термін	Український переклад	Прийом перекладу
Bacterias	Бактерії	Транскрипція
Enzima	Ензим	Транскрипція
Gen	Ген	Транскрипція
Virus	Вірус	Транскрипція
Neurona	Нейрон	Транскрипція
Proteína	Протеїн	Транскрипція
Órgano	Орган	Транскрипція
Toxina	Токсин	Транскрипція
Plásmido	Плазміда	Транскрипція

Створено автором на основі [3].

Конкретизоване розмежування прийомів транскрипції та транслітерації у практиці перекладацької діяльності рідко вдається відтворити. Як правило, обидва прийоми використовуються у синергії. Проте, навіть у контексті перекладу власних назв прийоми транскрипції та транслітерації застосовуються з певними обмеженнями.

Граматичне поле кожної мовної формації характеризується відмінною категорійністю та диференціацією методів її вираження. Так, синтаксичні організації різних мовних формацій відрізняються характерними особливостями компонентної структури речень та словосполучень. Зазначені відмінності

створюють передумови для необхідності здійснення перекладацьких трансформацій на синтаксичному, словотвірному та морфологічному рівнях.

Зазначені перекладацькі трансформації, як правило, являють собою перетворення граматичної одиниці згідно з нормами МП. Серед них варто виокремити:

1) *трансформації на словотвірному рівні*

Трансформації на словотвірному рівні в перекладі іспанських біологічних термінів стосуються змін у формі, структурі або значенні слів, які відбуваються під час процесу перекладу. Це може включати створення нових слів, використання афіксів, зміни в кореневих формах або перетворення терміна з одного частини мови в іншу. Цей процес є важливим для адаптації термінів до специфіки цільової мови, забезпечуючи їх зрозумілість і вживаність (Рис. 1).

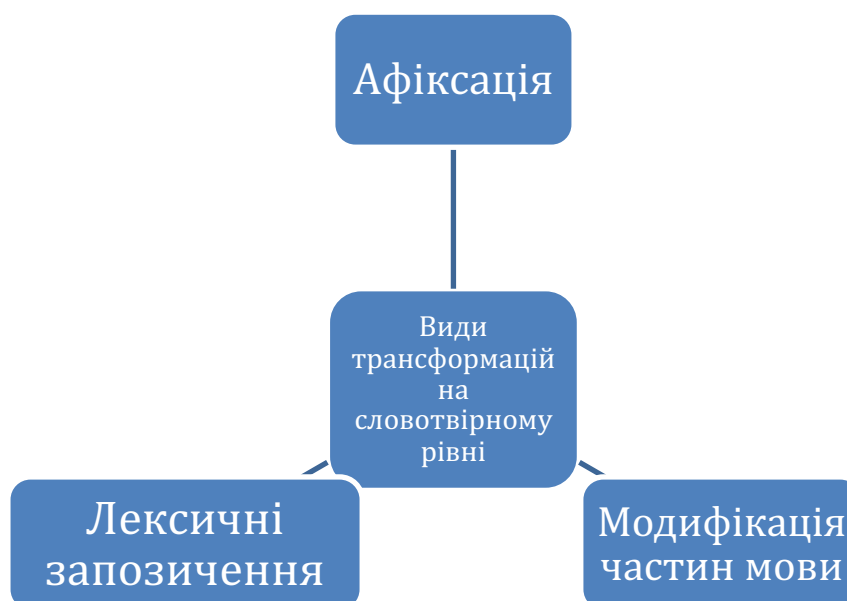

Рисунок 1. Трансформації на словотвірному рівні в перекладі іспанських біологічних термінів

Афіксація — це додавання префіксів або суфіксів до кореня слова під час перекладу, щоб адаптувати його до правил мови.

Наприклад:

- іспанський термін **“arteria”** перекладається як *«артерія»*. Тут збережено кореневу основу слова, але додано суфікс *«-ія»*, що є звичайною структурною частиною українських медичних термінів;

- інший приклад — слово **“hueso”** (кістка), яке в українській стає *«кістка»*. Замість афіксів тут є повна зміна кореневої структури, що також відбувається під час адаптації термінів.

Трансформація частин мови передбачає зміну категорії слова, наприклад, з іменника на прикметник або дієслово, для більш точного перекладу.

Наприклад:

- лексема **“piel”** (шкіра) може змінюватися залежно від контексту в перекладі: в українській мові може виступати як іменник *«шкіра»*, або, в деяких випадках, як прикметник, напр. *«шкіряний»*.

Деякі терміни не зазнають значних змін, оскільки є запозиченнями.

Наприклад:

- слово **“músculo”** перекладається як *«м'яз»*, що зберігає основну форму, але адаптоване до фонетичних і морфологічних особливостей української мови. Це підкреслює важливість запозичення як засобу збереження змісту термінів.

2) трансформації на морфологічному рівні

Такі трансформації під час перекладу іспанських біологічних термінів включають зміни в структурі слів, які відбуваються в процесі адаптації термінів з однієї мови в іншу.

Ці зміни можуть стосуватися форм слова, включаючи рід, число, відмінок, а також додавання чи видалення морфем. Важливо враховувати, що морфологічні зміни допомагають зберігати точність та зрозумілість терміна в новому мовному контексті.

Таблиця 3.4

Морфологічні трансформації у перекладі іспанських біологічних термінів

Іспанський термін	Український переклад	Морфологічна зміна	Опис зміни
Hueso	Кістка	Зміна роду	В іспанській мові <i>“hueso”</i> є іменником чоловічого роду, а в українській перекладається як іменник жіночого роду.
Nervio	Нерв	Збереження форми	Іспанський термін <i>“nervio”</i> та український <i>«нерв»</i> зберігають однакову форму й рід, без морфологічних змін.
Cerebro	Мозок	Зміна закінчення	Іспанський термін має закінчення <i>«-o»</i> , яке часто вказує на чоловічий рід. В українській закінчення змінюється на <i>«-к»</i> , що відповідає українським правилам.
Pulmón	Легені	Зміна числа	В іспанській мові термін <i>“pulmón”</i> використовують в однині, але в українській мові цей термін частіше зустрічається у множині — <i>«легені»</i> .

Продовження таблиці 3.4

Piel	Шкіра	Збереження форми	Обидва терміни мають однакову форму в обох мовах і відмінностей у відмінку чи числі немає.
Vena	Вена	Збереження роду	Іменник “ <i>vena</i> ” в іспанській мові жіночого роду, і він зберігає цей рід у перекладі на українську.

Складено автором на основі [1, 2].

3) трансформації на синтаксичному рівні

Такі трансформації являють собою заміни словосполучки словом і навпаки; амінами синтаксичного зв'язку у словосполучках і реченнях; членування та об'єднання; опущення мовних одиниць чи їх додавання; перестановки.

Трансформації на синтаксичному рівні в процесі перекладу іспанських біологічних термінів включають зміни в структурі речення або в порядку слів, які виникають у зв'язку з різницею в синтаксичних правилах між іспанською та українською мовами.

Ці трансформації важливі для забезпечення граматичної коректності та зрозумілості термінології в новій мовній системі:

- Заміна синтаксичного зв'язку у словосполучках: Зміна синтаксичного зв'язку передбачає перебудову конструкції для кращого розуміння в цільовій мові.

Іспанське “*tejido muscular*” перекладається як «м'язова тканина». В українському перекладі змінюється синтаксичний зв'язок і порядок слів для відповідності до правил української мови.

- Перестановка компонентів: цей тип трансформації передбачає зміну порядку слів для більш природного звучання в українській мові.

Іспанське *“conducto auditivo externo”* перекладається як «зовнішній слуховий канал», що потребує зміни порядку слів відповідно до правил української синтаксичної структури.

- Заміна словосполучення на інше: іспанське словосполучення:

“células madre” перекладається українською як «стовбурові клітини». Тут ми бачимо, що іспанська словосполучення *“células madre”* замінюється українським терміном «стовбурові клітини», який представляє одне поняття, адаптоване для української наукової термінології.

- Членування та об'єднання:

Іспанська лексема: *“hepatomegalia”* перекладається українською як «збільшення печінки». Тут ми маємо один іспанський термін, що складається з двох частин (корінь *“hepat-“* та суфікс *“-megalia”*), а в українському перекладі це слово розділяється на окремі елементи — дієслово «збільшення» та іменник «печінка».

- Опущення мовних одиниць чи їх додавання:

Іспанське словосполучення: *“insuficiencia cardíaca congestiva”* перекладається українською як «серцева недостатність». В українському перекладі опускається слово *“congestiva”* (застійна), оскільки в українській мові зазвичай використовують загальний термін «серцева недостатність», який вже охоплює значення, що в іспанській мові деталізується словом *“congestiva”*. Складено автором на основі [1, 2, 19].

Варто зауважити, що для перекладознавства важливим функціоналом наділена систематизація та типологія всіх потенційно можливих мовних трансформацій. Такий підхід гарантує точність та об'єктивність результатів перекладацької трансформації.

3.3. Лексичний апарат перекладу

Лексичні трансформації являють собою, по суті, певні відхилення від прямих словникових відповідностей (еквівалентів).

Перекладацькі відповідники (еквіваленти) позиціонуються як слова та словосполучення МО та МП, які в одному із своїх значень забезпечують передачу відносно рівного обсягу інформації та функціональну рівнозначність. У перекладознавстві виділяють певні підходи до типології лексичних еквівалентів. Зокрема, їх поділяють:

1) за формою:

а) еквівокабульні – терміну МО відповідає термін у МП, відповідно, словосполуці – словосполука;

б) нееквівокабульні;

У свою чергу, еквівокабульні відповідники поділяються на:

- еквірозрядні, якщо лексичні одиниці, що зіставляються, відносяться до однієї частини мови;

- нееквірозрядні – терміни, які мають різний рівень загальності або специфічності в обох мовах і не можуть бути використані як взаємозамінні. Ці терміни можуть мати різні значення, навіть якщо в обох мовах вони описують певні біологічні концепції.

Еквівокабульні відповідники поділяються на еквірозрядні та нееквірозрядні, залежно від того, чи належать лексичні одиниці до однієї частини мови і чи можуть бути використані як взаємозамінні.

Наприклад:

- іспанський термін *“glucosa”* та український еквівалент «глюкоза» є еквірозрядними, оскільки належать до однієї частини мови (іменник) і мають однакове значення, що дозволяє використовувати їх як взаємозамінні у відповідних мовах. Вони позначають один і той самий біохімічний процес як в іспанській, так і в українській мовах.

Однак існують також нееквірозрядні відповідники, які мають різний рівень загальності або специфічності. Наприклад:

- іспанський термін *“proteína”* (протеїн) і український термін «білок» описують одну й ту саму біологічну концепцію, але вони не є еквірозрядними. Іспанське слово *“proteína”* використовується як міжнародний термін, тоді як українське слово «білок» є більш загальним терміном, який має ширше застосування.

Таким чином, ці терміни не можуть бути взаємозамінними в усіх контекстах. Це ілюструє, як еквівокабульні відповідники можуть варіюватися за рівнем загальності або специфічності в різних мовах, навіть якщо вони описують схожі біологічні процеси чи концепції [3].

2) за обсягом інформації, що передається:

а) повні;

б) неповні (часткові).

У повних еквівалентів обсяг інформації, що передається, співпадає у МО та МП. У неповних еквівалентів, за умови повного або часткового збігу семантичної інформації, обсяг інших видів інформації може не співпадати.

Наприклад:

- іспанське слово *“mitochondria”* перекладається українською як «мітохондрія». Це повний еквівалент, оскільки обсяг інформації та семантичне значення терміна абсолютно збігаються в обох мовах. Обидва терміни використовуються для позначення тієї ж самої клітинної органели.

- іспанське слово *«tejido»* може бути перекладене українською як «тканина». Проте обсяг інформації тут може бути частковим, оскільки в українській мові «тканина» може означати не тільки біологічний термін (структура в організмі), але й матеріал (тканина для одягу), тоді як іспанське *“tejido”* в цьому контексті має чіткіше біологічне значення. Це приклад неповного еквівалента, де термін може мати різні додаткові значення в різних мовах [2].

3) за характером функціонування в мові:

- а) константні;
- б) okazіональні.

Константні перекладацькі відповідники — це терміни, які стабільно використовуються у двох мовах з однаковим або дуже схожим значенням. Вони забезпечують чіткість і точність у науковій комунікації, оскільки використовуються в одному й тому ж контексті.

Зокрема:

- іспанський термін **“glóbulo rojo”** перекладається українською як *«червона кров'яна клітина»* або *«еритроцит»*. Цей термін є стабільним у наукових текстах обох мов, що забезпечує точність і чіткість у науковій комунікації. Він однаково функціонує в обох мовах і не змінюється залежно від контексту [2].

Okazіональні перекладацькі відповідники — це терміни, які можуть мати різні значення в залежності від контексту або специфіки використання. Вони можуть вживатися в одній мові частіше, ніж в іншій, або їх значення може змінюватися в залежності від конкретної ситуації.

Наприклад:

- іспанський термін **“fibra”** може перекладатися українською як *«волокно»*, але в залежності від контексту він також може означати *«фібра»* (в значенні тканинної структури). В українській мові вживання цього терміна може змінюватися, коли йдеться про різні біологічні чи медичні контексти, що робить його okazіональним [2].

4) за способом (прийомом) перекладу:

- а) прямі;
- б) синонімічні;
- в) гіпо-гіперонімічні;
- г) дескриптивні;
- д) функціональні;
- е) prestaційні.

Таблиця 3.5

Приклади біологічних термінів відповідно до способу перекладу

Спосіб перекладу	Іспанський термін	Український еквівалент	Опис перекладу
Синонімічний переклад	neuronas	нейрони	Прямий переклад з точним відповідником.
Дескриптивний переклад	glicemia	рівень цукру в крові	Описове пояснення для точнішого розуміння терміна.
Функціональний переклад	enzima	фермент	Переклад за функціональною аналогією.
Гіпо-гіперонімічний переклад	insecto	комаха	Термін " <i>insecto</i> " може бути перекладений як «комаха», але у певних контекстах він може охоплювати більш загальне поняття «безхребетні», що робить переклад більш загальним або вузьким залежно від контексту.
Престаційний переклад	conducto	канал/трубка	Переклад залежить від функції об'єкта в тексті.

Складено автором на основі [1, 2, 3].

Загалом, на лексичному рівні виділяють формальні та формально-змістові трансформації.

Формальні трансформації на лексичному рівні в перекладацькій діяльності забезпечуються наявними словниковими відповідниками лексем. Такі відповідники вважаються прямими, традиційно усталеними словниковими еквівалентами. Саме такі відповідники підлягають кваліфікації на міжмовному інтернаціональному рівні як абсолютні міжмовні синоніми, що повною мірою забезпечують належне передання семантичного змісту термінологічних одиниць у МП.

Формально-змістові трансформації на лексичному рівні в перекладознавстві розглядаються як репрезентанти словникових відповідників лексем, що одержують у МП неоднаковий із одиницею МО семний набір.

На лексичному рівні формально-змістові трансформації характеризуються такими планами вираження:

- денотативний;
- конотативний.

Денотативний план маніфестує понятійно-логічне ядро семантичного значення. У даному контексті формально-змістові трансформації являють собою вибір словникових відповідників лексем. Останні отримують в МП різний, у порівнянні із одиницею МО, семний набір, що набуває актуалізації в контексті повідомлення.

До трансформацій денотативного плану відносяться метонімічні заміни, які підлягають диференціації відповідно до статусу суміжних понять.

Наприклад:

- іспанський термін “*aleta*” (плавник) в деяких контекстах може бути перекладений як «*орган руху*», коли мова йде не про конкретну частину тіла, а про функціонал органу [2].

До лексичних трансформацій належить, також, *антонімічний переклад*. Він являє собою синонімічну заміну, що має у підґрунті загальну відповідність цілісного змісту, дещо модифікованого у процесі перекладу.

Трансформація вилучення слів, як правило, застосовується у перекладі у випадку, коли переклад кожного зі слів речення оригіналу, щодо вимог МП, не є

обов'язковим. Разом із тим, зміст самого речення не повинен втрачатися після вилучення окремих компонентів.

Перекладацькі рішення, котрі містять в основі використання зазначених вище типів перекладацьких трансформацій, дають змогу адекватно передати семантику термінології МО.

Складність досягнення максимальної еквівалентності перекладу біологічної термінології з іспанської на українську зумовлена, першочергово, не лише специфікою спеціалізованого наукового тексту, але й диференціацією систем та структур МО та МП.

3.4. Прагматичний аспект перекладу біологічних термінів з сучасної іспанської мови українською

Уособлення прагматичного функціоналу перекладацьких трансформацій формує найбільш значущу частину процесу комунікації, зокрема, міжмовної. Встановлення необхідного прагматичного відношення адресата перекладу, якому передається повідомлення, залежить від вибору перекладачем мовних засобів під час створення тексту перекладу.

Іноді з'являється необхідність прагматичної трансформації термінів під час перекладу науково-технічної інформації, призначеної для галузевих фахівців. Значуща роль у забезпеченні прагматичної адекватності перекладу, при цьому, відводиться соціолінгвістичним чинникам, котрі детермінують різницю в мовленні окремих груп носіїв мови.

Зважаючи на зазначене, сучасні вчені виокремлюють особливий тип перекладацьких перетворень – *формально-змістові трансформації з прагматичним компонентом*. Такі трансформації передбачають динаміку форми та змісту одиниць у тексті задля забезпечення збалансованого прагматичного впливу перекладу на кінцевого адресата.

Характерною тенденцією сучасності є залучення прагматичної компоненти до аналізу структури мовних одиниць та їх функціонування. Така тенденція переконливо засвідчує, що мова наразі розглядається вченими у функціональному аспекті.

Підґрунтям для виокремлення зазначеного типу трансформацій є концепція динамічної еквівалентності американського перекладознавця Ю. Найди. Науковець позиціонував основою мотивації перекладацьких трансформацій потребу в досягненні рівноцінного регулятивного впливу на адресатів перекладацького тексту як в контексті МО, так і в контексті МП, на рівнозначних засадах.

Фігуративні трансформації позиціонуються як дії щодо цільового збереження чи втрати стилістичного прийому в процесі перекладу. Збереження прагматичної зорієнтованості тексту перекладу вбачається особливо значущим у разі необхідності передачі концептуально вагомого стилістичного прийому. Також, його функціонал є необхідним для концентрації уваги читача на певних елементах повідомлення, яким властиві непередбачуваність та несподіваність, неочікуваний ефект.

Серед найбільш досліджених типів висування варто виділити:

- зчеплення (наявність подібних елементів у подібних позиціях);
- конвергенцію (синергізація в одному місці тексту комплексу стилістичних прийомів);
- ошукане очікування (порушення передбачуваності текстових подій).

Зорієнтованість перекладацьких трансформацій на адресата іншомовної культури спричиняє прагматичні концептуальні перетворення в перекладах. Концептуальні перетворення детермінуються специфікою культурних стереотипів, детермінованих соціумом і культурою. Саме вони слугують уособленням результатів пізнання дійсності.

Варто зауважити, що популярними прийомами компенсації інформації для адресата результату перекладу позиціонуються виноски, примітки та коментування, котрі дозволяють збалансувати прагматичний вплив.

Аксіологічні прагматичні трансформації іспанських біологічних термінів стосуються процесів, які враховують ціннісні аспекти і прагматичні цілі під час їх перекладу або адаптації до іншої мови. У контексті біології ці трансформації можуть включати зміну термінів, щоб відповідати культурним, соціальним та науковим потребам цільової аудиторії.

Основні аспекти аксіологічних прагматичних трансформацій

- **Ціннісна оцінка терміну** - аксіологічні трансформації враховують, як термін може бути сприйнятий в культурному контексті цільової мови. Це може включати використання термінів, які підкреслюють позитивні чи негативні аспекти біологічних процесів.
- **Прагматичний підхід** - прагматичні трансформації спрямовані на те, щоб терміни були зрозумілі та актуальні для цільової аудиторії. Це може включати адаптацію терміна до специфічних умов або норм, які існують у відповідній культурі.
- **Культурна адаптація** - трансформації можуть вимагати змін у термінах для забезпечення їхньої культурної релевантності. Це особливо важливо, коли терміни містять специфічні значення або конотації, які можуть не бути зрозумілі в іншій культурі.

Приклади аксіологічних прагматичних трансформацій

- **Екологічні терміни**

Наприклад:

“especie en peligro de extinción” (вид, що знаходиться під загрозою зникнення) може бути адаптований до *«вразливий вид»* в українському контексті, що підкреслює важливість охорони природи.

- **Терміни, що викликають емоції**

Наприклад:

“contaminación” (забруднення) може бути представлений як *«екологічна катастрофа»* для підкреслення серйозності ситуації та впливу на суспільство.

2. Адаптація до норм:

Наприклад:

- Термін “*transgénico*” (ГМО) може бути адаптований в українському контексті, де використання ГМО викликає різні ціннісні оцінки, і бути представленим як “*генетично модифікований*”, що є нейтральнішим і прийнятнішим для широкої аудиторії.

Висновки до розділу 3

Виділяють три основні групи вимог до біологічного терміну: вимоги до форми, вимоги до змісту та прагматичних властивостей. Загалом, вимоги до змісту передбачають врахування наступних аспектів у процесі перекладу: узгодженість семантичної специфіки; однозначність; повнота значення; відсутність синонімів.

Загальні вимоги до форми передбачають наступне: стислість та лаконічність; забезпечення інваріативності, що розглядається як незмінність форми термінологічної одиниці; дериваційну здатність терміну; семантичну прозорість, відповідність мовним нормам, що являє собою превентивне або фактичне нівелювання можливих відхилень від фонетичних та граматичних норм.

До групи прагматичних вимог відносяться: *сучасність та актуальність*, що передбачає витіснення застарілих термінологічних формацій; *ейфонізм*; *інтернаціональність*, що забезпечує співпадіння змісту та форми терміну, як мінімум, у полі трьох національних мов; *застарілість*; *езотеричність*, що розглядається як прагнення до використання варіативних формулювань, з метою максимального відокремлення поля професійного спілкування.

Актуальною проблемою сучасного перекладознавства є моделювання перекладацького процесу. Моделі перекладу – це гіпотетичні абстрактні схеми представлення процесу перекладу, метою побудови яких є спроба знайти

пояснення перетворенню змісту, вираженого засобами однієї мови, на відповідний зміст, виражений засобами іншої мови. Найбільш поширеними в загальній теорії перекладу є денотативна, семантична, трансформаційна, семантико-семіотична, комунікативно-функціональна, інформативна моделі перекладу.

Серед основних видів лексико-семантичної заміни доцільно виокремити такі: *конкретизація* – позиціонується як лексико-семантична заміна одиниці МО, що володіє більш широким семантичним смислом; *генералізація* – являє собою заміну одиниці МО, що володіє більш вузьким семантичним значенням, відповідною одиницею мови перекладу з більш широким значенням; *логічна синонімія*, що позиціонується як заміна одиниці МО відповідною одиницею МП, що вбачається її синонімом в даному контексті.

Лексичні трансформації є в певному сенсі відхиленням від прямих словникових відповідностей (еквівалентів). Лексичні трансформації з'являються в тексті тому, що обсяг значень і самі значення лексичних одиниць вихідної і мови перекладу часто не співпадають. Загалом, на лексичному рівні виділяють формальні та формально-змістові трансформації. *Формальні трансформації* на лексичному рівні в перекладацькій діяльності забезпечуються наявними словниковими відповідниками лексем. Такі відповідники вважаються прямими, традиційно усталеними словниковими еквівалентами. Саме такі відповідники підлягають кваліфікації на міжмовному інтернаціональному рівні як абсолютні міжмовні синоніми, що повною мірою забезпечують належне передання семантичного змісту термінологічних одиниць у МП. *Формально-змістові трансформації* на лексичному рівні в перекладознавстві розглядаються як репрезентанти словникових відповідників лексем, що одержують у МП неоднаковий із одиницею МО семний набір.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

1. У процесі дослідження теоретичних засад вивчення термінологічної номінації сфери природничих наук було встановлено, що специфіка взаємодії вузькобіологічної та загальноживаної лексики аналізувалась вченими, переважно, у векторності характеру процесу термінізації лесичних одиниць у концепті біологічної терміносистеми. Проте, необхідною для дослідження вбачається, також, реалізація вивчення процесів постійної міграції біологічних термінів, як у концепті детермінізації (загальномовного лексикону), так і транстермінізації (міжгалузевої міграції термінів).

Процес транстермінологізації у системі біологічної термінології позиціонується актуальним, таким, що надає останній системності й динамічності. У ході реалізації окресленого процесу біологічна терміносистема може виступати у ролі реципієнта або донора. Типологія транстермінологізації поєднує функціональну та семантичну варіативності. Зазвичай, номінації, утворені у результаті процесу транстермінологізації, являють собою лексико-семантичні варіанти.

Адекватний переклад передбачає відтворення єдності змісту і форми тексту оригіналу за посередництвом засобів мови перекладу. Адекватний переклад синергізує змістову та прагматичну еквівалентність, не порушуючи при цьому жодних норм. Переклад наукових текстів вимагає від фахівця із перекладу не лише професійних знань, але й володіння спеціальною термінологією, розуміння стильових та стилістичних особливостей. Пріоритетом вбачається отримання точного перекладу, що передає не лише форму, але і зміст, прагматичні елементи висловлювання, з урахуванням принципів еквівалентності перекладу.

2. Реалізація структурно-змістової аналітики іспансько-українського перекладу дозволяє стверджувати, що процес перекладу вимагає від фахівця володіння найуживанішими видами перекладацьких трансформацій та уміння ефективно користуватися ними. Підсумовуючи аналіз різних підходів до

класифікації перекладацьких трансформацій, стає очевидним, що в сучасній лінгвістичній науці не існує єдиної класифікації їх видів. Діапазони використання перекладацьких трансформацій можуть варіюватись від незначних трансформацій до парадоксального перекладу, із значною зовнішньою несхожістю текстів оригіналу та перекладу.

Дефініція еквівалентності аналізується у науковій літературі із різних точок зору: у концепті рівноцінності впливу на адресатів тексту перекладу та тексту оригіналу, збереження інваріантності на рівні змістової формації, збереження структурно-семантичної подібності тексту перекладу та тексту оригіналу і виконання актуальних вимог до інваріантності. Саме варіативність підходів до еквівалентності спричинила формування її типологізаційних концепцій.

У сучасному лінгвістичному полі існують досить різнопланові підходи до проблеми перекладацьких трансформацій. Власне, перекладацькі трансформації являють собою прийоми, котрі полягають у заміні регулярних відповідників контекстуальними формаціями, а також самі семантичні конструкції, що формуються у результаті застосування таких прийомів. Обґрунтуванням для застосування перекладацьких трансформацій є необхідність підвищення рівня адекватності перекладу, потреба у скороченні чи повному уникненні негативних наслідків від використання регулярних відповідників у деяких контекстах

3. Дослідження особливостей практичного перекладу біологічних термінів з іспанської мови українською в аспектах фонетичного та граматичного перекладу біологічних термінів, лексичного апарату дозволяє стверджувати, що у цілому, специфіка багатоконпонентних термінів в біологічних текстах полягає в тому, що такі терміни є складними та містять декілька компонентів, які можуть взаємодіяти між собою та мати специфічні значення в контексті біологічних наук. Тому, при перекладі багатоконпонентних термінів в біологічних текстах слід враховувати їхню структуру та контекст, у якому вони використовуються, а також застосовувати різні методи трансформації, кожен з яких має свої переваги та недоліки та може використовуватися в залежності від конкретного випадку та

мети перекладу. Додавання та вилучення можуть бути корисними для досягнення точнішого або більш повного значення терміну. Переформулювання може допомогти уникнути складнощів з розумінням терміну в мові перекладу. Буквальний переклад може бути корисним для збереження точності, а вільний переклад – для передачі загального змісту терміну. Узагальнення може бути корисним для передачі загальної інформації про термін, а антонімічний переклад – для зменшення складнощів з розумінням терміну в мові перекладу.

Матеріали роботи можна впроваджувати і використовувати у практиці перекладу з іспанської мови, на заняттях з іспанської мови.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрійович О. Іспансько-український / українсько-іспанський словник. 40 000 слів. Харків: Bookletka, 603 с.
2. Бусел В. (2020). Великий іспансько-український/українсько-іспанський словник. 440 000 слів. Київ: Книгарня «Є».
3. Буценко О., Жердинівська М. (1996). Іспансько-український словник = Diccionario Español-Ucraniano. Київ: Основи, 226.
4. Бялик, В. (2016). *Основи теорії перекладу = Fundamentals of Translation Theory : навчальний посібник для студентів факультетів іноземних мов.* Чернівці : Чернівецький нац. ун-т.
5. Верба, Г.Г., Гетьман, З.О., & Лопес Тапіа, Ф. Х. (2007). *Усний переклад з іспанської мови українською: навч. посіб. з пер. для ст. курсів перекладацьких від.* Вінниця: Нова книга.
6. Гетьман, З.О. (2002). *Практикум з порівняльної стилістики іспанської та української мов (функціональні стилі в текстах): Для студ. Старших курсів філол. спец. / Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка.* К.: ВПЦ "Київський ун-т".
7. Гетьман, З.О., & Орлова І.С. (2008). *Інтерпретація та переклад іспанських спеціальних текстів.* К.: "Слово".
8. Грудзінська, Г., & Живот-Чабрик, М. (2012). *Інтенсивний курс іспанської мови.* Тернопіль: Богдан.
9. Гудманян, А.Г. (1999). *Чужомовна пропріальна лексика у фонографічній системі української мови: У 3 кн.* Ужгородський держ. ун-т. Ужгород.
10. Залеснова, О. В. (2022). *Практикум з усного перекладу з іспанської мови: навч. посібник.* К.: Видавничий центр КНЛУ.
11. Зорівчак, Р.П. (1983). *Фразеологічна одиниця як перекладознавча категорія.* Львів.
12. Ніколаєва, С. Ю. (1998). *Практикум з методики навчання іспанської мови.* 1ч. Київ : Ленвіт.

13. Ніколаєва, С. Ю. (1999). *Практикум з методики навчання іспанської мови*. 2ч. Київ : Ленвіт.
14. Олійник, А. М. (2015). *Основна іноземна мова (іспанська): навчальний посібник для формування комунікативної компетенції у студентів освітнього рівня «бакалавр» професійного спрямування «Мова і література (іспанська)»*. Запоріжжя: ЗНУ.
15. Сазонова, Ю. (2024). Інновації в перекладацькій діяльності з іспанської на українську мову: використання нових технологій. *Актуальні питання інтернаціоналізації вищої освіти в Україні в умовах*, (32).
16. Сінченко, Є. І. (2016). *Іспанська мова: тексти для читання та аудіювання. Методичні рекомендації до вивчення іспанської мови*. Луцьк.
17. Сінченко Є.І. (2014). *Encanto. Практичний курс іспанської мови*. Луцьк: СНУ імені Лесі Українки.
18. *Словник лінгвістичних термінів*. (1985). Київ : Вища школа.
19. Фокін С.Б. (2015). «Хибні друзі» перекладача: іспанська, українська мови. Словник-довідник. Київ «КАПРІ», 112 с.
20. Alonso Raya, R., Castañeda Castro, A., Martínez Gila, P., Miquel, L., Ortega Olivares, J., & Ruiz Campillo, J. P. (2022). *Gramática básica del estudiante de Español, A1-B2*. Difusión Editorial.
21. Antonio de Nebrija. (1980). *Gramática de la lengua castellana*. Madrid.
22. Bassols de Climent, M. (1951). *La calidad de la acción verbal en español*. Madrid.
23. Bello, A. (1960). *Gramática de la lengua*. Buenos Aires.
24. Benveniste, E. (1987). *Problemas de lingüística general II*. México: Siglo.
25. Boullal, K. (2006). *Tiempos del subjuntivo*. Universidad de Granada.
26. Brown, A. V., Paz, Y. B., & Brown, E. K. (2021). *El léxico-gramática del español: Una aproximación mediante la lingüística de corpus*. Routledge.
27. Cebrian, J. C. (1951). *Gramática de la Lengua Castellana*. Paris: La Real Academia Española.

28. Demonte, V. (1999). *Gramática descriptiva de la lengua española: Sintaxis básica de las clases de palabras* (Vol. 1). Espasa Calpe Mexicana, SA.
29. *Esbozo de una nueva gramática de la lengua española: Real Academia Española*. (1973). Madrid.
30. Even-Zohar, I. (1999). La posición de la literatura traducida en el polisistema literario. *Teoría de los Polisistemas* (Estudio introductorio, compilación de textos y bibliografía por Montserrat Iglesias Santos). Madrid : Arco.
31. Even-Zohar, I., & Toury, G. (1981). *Theory of Translation and Intercultural Relations*. Tel Aviv : Tel Aviv University.
32. Fant, L. (2007). La modalización del acierto formulativo en español. *Revista internacional de lingüística iberoamericana*, 5 (1), 39–58.
33. Fernández-Ordóñez, I. (2022). Dialectología del español y gramática. In *Dialectología hispánica/The Routledge Handbook of Spanish Dialectology*, 162-175. Routledge.
34. García Yebra, V. (1994). *Traducción: historia y teoría*. Madrid: Gredos.
35. Gile, D. (2009). *Basic Concepts and Models for Interpreter and Translator Training*. Amsterdam. Benjamins.
36. *Gramática descriptiva de la lengua española*. (1999). Madrid: Espasa.
37. Hermoso, G., & Alfaro, S. (1998). *Curso práctico*. Практический курс испанского языка. Упражнения. Уровень 3. Киев: Методика.
38. Hermoso A. González, Cuenot J. R., & Alfaro M. Sánchez. (1998). *Curso práctico. Gramática de español lengua extranjera/ Alfredo González Hermoso, Cuenot J. R., Maria Sánchez Alfaro*. Madrid : Edelsa.
39. Holmes, S. (1985). *Henderson diccionario de términos biológicos*.
40. Hurtado Albir, A. (2001). *Traducción y traductología. Introducción a la traductología*. Madrid: Cátedra.
41. King, L. D., & Suñer, M. (2017). *Gramática española: Análisis y práctica*. Waveland Press.
42. Llorach, A. (1994). *Gramática de la lengua española/ Emilio Alarcos Llorach. Real Academia Española. Colección Nebrija y Bello*. Madrid: Espasa Calpe.

43. López, A. (1994). *Gramática del español*. La oración compuesta, Madrid.
44. Lvóvskaya, Z. (1997). *Problemas actuales de la traducción*. Granada: Granada Lingüística y Método Ediciones.
45. Martínez, J. A. (1994). *Cuestiones marginadas de gramática española* (Vol. 11). Istmo.
46. *Matte Bon Francisco*. *Gramática comunicativa del español*. (2003). Nueva edición revisada. Madrid EDELSA Grupo Didascalia, S.A.
47. Newmark, P. (1996). *Aproximación a la traducción*. Madrid: Cátedra.
48. Panych, O. (2020). Обговорення перекладу «Метафізики» Аристотеля: Семінари. *Filosofska Dumka*, (1), 111-135.
<https://dumka.philosophy.ua/index.php/fd/article/view/404>
49. Roca, Ignacio M. (2005). La gramática y la biología en el género del español (primera parte). *Revista Española de Lingüística*, 35(1), 17-44.
50. Roca, Ignacio M. (2006). La gramática y la biología en el género del español (segunda parte). *Revista Española de Lingüística*, 35(2), 397-432.
51. Torrego, L. G. (2015). *Gramática didáctica del español*. Ediciones SM España.
52. Zerolo y Herrera, Elías. 1895. *Diccionario Enciclopédico de la Lengua castellana*, Paris: Garnier Hermanos.

ДОВІДКОВА ЛІТЕРАТУРА:

53. Al Varado Ballester, R. (1982). *De Nomenclatura Juxta Praeceptum aut Consenso Biologorum*. Tecnicismos, cultismos, nombres científicos y vernáculos en el lenguaje biológico. Madrid: Real Academia Española.
54. García Bravo, P. (2004). Las traducciones en la transmisión del legado médico clásico al mundo occidental en Hieronymus Complutensis, 11, 25-42
55. Grass (Ed.). (1991). *Diccionario médico europeo*, Barcelona: Grass Ediciones.
56. Gutiérrez Rodilla, B. M. (1998). *La ciencia empieza en ¡palabra*. Barcelona: Ed. Península.
57. Illera Martín, M. (1999). *Diccionario de acrónimos con símbolos y abreviaturas para las ciencias de la salud*. Madrid: Fundación Wellcome, España.

- 58.Laín Entralgo, P. (1990). Historia Universal de la Medicina. Barcelona: Salvat Editores.
- 59.Laín Entralgo, P. (1972). Historia Universal de la Medicina, tomos 1,2,3,4,5,6. Barcelona: Salvat Editores.
- 60.López Pinero, J. M. (1990). Introducción a la terminología médica. Barcelona: Salvat Editores S.A.
- 61.Masón, F. (2001). Historia de las Ciencias. Madrid: Alianza Editorial.
- 62.Navarro, F. A. (2000). Diccionario crítico de dudas del Inglés. Madrid: McGraw-Hill-Interamericana.
- 63.Real Academia Española, Diccionario de la lengua española. (2001). Madrid: Espasa Calpe.
- 64.Roche, Diccionario Médico. (1993). Barcelona: Ed.Doyma, S. A.

Resumen

En la lingüística moderna, la cuestión de la traducción terminológica es extremadamente relevante, especialmente en el campo de las ciencias naturales, donde los términos desempeñan un papel crucial en la formación de conceptos científicos y en la comunicación entre especialistas. La terminología biológica española es compleja y multidimensional, lo que plantea ciertos retos a la hora de traducirla al ucraniano. Además de los aspectos léxicos y semánticos, la traducción de términos biológicos incluye aspectos gramaticales, fonéticos y pragmáticos, lo que requiere un análisis exhaustivo. Esta tesis de máster está dedicada al estudio de los problemas de la traducción de términos biológicos del español al ucraniano y al análisis estructural y semántico de los términos en la traducción.

El objetivo de este trabajo es estudiar los problemas que plantea la traducción de términos biológicos del español al ucraniano. El trabajo se centra en el análisis estructural y semántico de los términos en traducción, así como en el estudio de los aspectos léxicos, gramaticales, fonéticos y pragmáticos que acompañan a este proceso.

Fines del estudio:

1. Esbozar los fundamentos teóricos de la nominación terminológica en el ámbito de las ciencias naturales, en particular en el campo de la biología.
2. Realizar un análisis estructural y semántico de la traducción de términos biológicos españoles al ucraniano.
3. Explorar los aspectos fonéticos y gramaticales específicos de la traducción de terminología biológica.
4. Considerar el aspecto pragmático de la traducción de términos biológicos en el contexto de la comunicación intercultural.

El principal material de investigación se basó en ejemplos extraídos de fuentes literarias españolas, artículos científicos, publicaciones periódicas especializadas y diccionarios biológicos. También se utilizaron datos de diccionarios explicativos y fraseológicos para analizar unidades léxicas y gramaticales.

El primer capítulo de la tesis de máster aborda los principales problemas relacionados con la nominación terminológica en el ámbito de las ciencias naturales. Se estudia el concepto de término biológico desde el prisma de la lexicología y las características estructurales de la terminología biológica en español. También se clasifican los términos según sus características estructurales y semánticas.

La segunda sección está dedicada al análisis de la traducción de términos biológicos españoles al ucraniano. Se define el paradigma de la tipología de traducción, la definición de equivalencia y las transformaciones de traducción necesarias para lograr la precisión de la traducción.

La tercera sección analiza las particularidades de la traducción de términos biológicos en relación con los aspectos fonéticos, gramaticales y pragmáticos. Describe los modelos de traducción de términos biológicos, los elementos léxicos y su aplicación práctica en la traducción.

El estudio analiza distintos tipos de términos biológicos en español y establece que la mayoría de los términos tienen una estructura morfológica compleja, lo que afecta a las estrategias de traducción. Se ha determinado que los métodos más eficaces para traducir términos biológicos son el uso de transformaciones léxicas y gramaticales que permitan preservar la equivalencia terminológica. Además, se han elaborado recomendaciones para el uso adecuado de los aspectos pragmáticos en la traducción, lo que contribuye a mejorar la comunicación intercultural.

Por lo tanto, el presente estudio ha demostrado que la traducción de términos biológicos del español al ucraniano es un proceso complejo y multidimensional. No solo implica la transferencia precisa de unidades léxicas y gramaticales entre lenguas, sino también la consideración de los contextos pragmáticos y culturales en los que dichos términos se utilizan. Las barreras idiomáticas y culturales pueden influir en la forma en que los términos científicos son percibidos y comprendidos en diferentes culturas, lo que subraya la importancia de un enfoque integral en la traducción de terminología especializada.

La preservación de la equivalencia terminológica no es suficiente por sí sola; es crucial adaptar los términos de manera que sean accesibles y comprensibles para el

público objetivo, lo que requiere un profundo conocimiento de ambos idiomas, así como de las respectivas áreas científicas. Además, el traductor debe tener en cuenta la evolución constante de la terminología científica, especialmente en áreas como la biología, donde los avances tecnológicos y científicos generan continuamente nuevos términos y conceptos. Esto exige que los traductores actualicen regularmente sus conocimientos y empleen estrategias de traducción flexibles que puedan adaptarse a estos cambios.

Los resultados obtenidos en este estudio no solo proporcionan una base sólida para futuras investigaciones en el ámbito de los estudios de traducción y la terminología biológica, sino que también tienen una aplicación práctica significativa en la enseñanza de la traducción científica. La integración de estos hallazgos en los programas de formación de traductores permitirá mejorar la calidad de las traducciones científicas y facilitará una comunicación más efectiva entre especialistas de diferentes disciplinas y culturas. En resumen, este trabajo pone de relieve la importancia de la interdisciplinariedad en la traducción y ofrece herramientas prácticas para enfrentar los desafíos que surgen al traducir términos especializados en un mundo globalizado y científicamente interconectado.